

“Totalitarizm” Diye Bir Şey Yoktur

Editörün notu: Aşağıda yer almakta olan yazı yeni komünizmin mimarı ve Devrimci Komünist Parti-ABD genel sekreteri olan Bob Avakian tarafından yazılmış ve 20 Mayıs 2024 tarihinde DKP-ABD’nin sesi olan revcom.us sitesinde yayınlanmıştır. Çevirisini bir okurumuzun yaptığı bu önemli yazıyı okurlarımızın dikkatine sunarız.

“Totalitarizm”, bu kapitalizm-emperyalizm sisteminin entelektüel savunucuları tarafından üretilmiş ve desteklenmiş tamamen bilim dışı -ve aslında bilim karşıtı- bir “teoridir”.

Giriş

Sosyal medyadaki 37. mesajda (@BobAvakianOfficial) *Another Provocative But Simple And Basic Truth On Communism And The Fallacy Of “Totalitarianism”* [Komünizm ve “Totalitarizm” Safsatası Üzerine Başka Bir Provokatif Ancak Basit ve Temel Hakikat] isimli kendi makalemden alıntı yaptım. Bu makale, şu açık söylem ile başlamaktadır:

Komünizmin “totaliter” olarak kınanması sıkça duyulan bir şeydir, ancak gerçek şudur ki totalitarizm diye bir şey yoktur.

Bu makale şöyle devam etmektedir:

“Totalitarizm karşıtlarının” seminal çalışması ve “İncili” olan, Hannah Arendt’in The Origins of Totalitarianism [Totalitarizm’in Kökeni] eserinde iddia edilen tarzda bir toplum asla var olmamıştır – ne Rusya’da, ne Çin’de, ne de başka herhangi bir yerde.

Geniş ölçüde analiz ettiğim gibi, “totalitarizm” bu durmak bilmez suçlar sisteminin (bu kapitalizm-emperyalizm sisteminin) entelektüel savunucuları tarafından üretilmiş ve teşvik edilmiş, tamamen bilimsellik dışı -ve aslında bizzat bilim karşıtı- bir teoridir ve bu sistemin insanlığa karşı işlemekte olduğu büyük suçları makul kılmak, dikkatleri başka yerlere çekmek ve devrime, özellikle de komünist devrime karşı mantık dışı bir karşıtlık oluşturmaya çalışmak için kullanılmaktadır. Bu “teoriyi” herhangi bir kişinin ciddiye alabilmesi -ve dahası bu “teorinin” geniş çapta bir tür “kutsal bilgi” olarak görülmesi- kendilerini “liberal” olarak tanıtanlar da dahil pek çok kişinin bilinçli olarak dünyanın her yerinde yüz milyonlarca çocuk da dahil milyarlarca insanın vahşet dolu baskı ve devasa, yıkıcı şiddet ile dayatılan acımasız sömürüsüne dayanan bu kapitalist-emperyalist sisteme uyum sağlama isteğinin acı bir göstergesidir.

“Totalitarizm teorisi” komünizm ve faşizmi, ortak yanları insanların temel haklarını reddederek ve halk kitlelerini sürekli bir korku halinde tutarak hüküm sürmeleri olan aşırı derecede baskıcı iki sistem olarak tanımlamaya çalışmaktadır. Aslına bakarsanız, revcom.us internet sitesinden erişilebilecek makaleler ve diğer çalışmalar ile açıklığa kavuşturduğum üzere komünizm ve faşizm birbirinin *tamı tamına karşıtıdır* ve temel olarak birbirleriyle düşmanlık içindedir.

Komünizm, insanlar arasındaki bütün baskı ve sömürü ilişkilerinin sonlandırılmasını temsil eder ve bu yoldaki mücadelenin vücut bulmuş halidir, faşizm ise bu ilişkilerin en ekstrem ve kaba haliyle dayatılmasını amaçlar. Komünizm kendisini *bilimsel* bir metot ve yaklaşımda temellendirir ve halk kitlelerin en büyük amaçlarına, bu bölünmeler ve düşmanlıklar olmadan insanların gerçekten özgür olabileceği ve gelişebileceği bir dünyaya çağrı yapar. Faşizm temel olarak *bilim karşıtıdır* ve cahillığe, batıl inançlara ve gerçekliğin kabataslak şekillerde çarpıtılmasına, insanlığın maskülen

“aryan ırkının” parçası olmayanlara karşı öldürücü bir nefret şeklindeki en alçak ve bozuk dürtüler ve önyargılar tarafından motive edilen, düşünmeyen halk kitlelerinin kuduzcasına fanatik şekilde mobilize edilmesine dayanır.

Bu makalede sonradan vurgulayacağım üzere, komünistler tarafından önce Sovyetler Birliği’nde (1917-1956) ve sonrasında da Çin’de (1949-1976) önderlik edilen sosyalist toplumların tecrübelerinin, komünizmin temel ilkelerinden kopan yollar da dahil olmak üzere nasıl önemli sorunlara ve hatalara sahip olduğu üzerine gerçek eleştiriler yapılmalıdır ve bundan önemli dersler çıkarılmalıdır. Ancak bu konuda pek çok kritik önemde noktanın üzerinde durulması gereklidir.

İlk olarak, revcom.us sitesinde erişilebilir olan birkaç çalışmamda analiz ettiğim üzere bu hatalar özellikle de bu sosyalist toplumları yok etmekte kararlı olan emperyalist ve diğer güçler tarafından dayanılmaz baskı hatta devasa yıkıcı saldırılar formunda eşi benzeri görülmemiş zorluklar bağlamında yapılmıştır.

İkincisi, yapılan hatalar, bu sosyalist toplumların tarihsel olarak kısa var oluş süreçlerinde başarılan *ilkesel olarak son derece özgürleştirici değişimlerin karakterini belirlememiş*, aksine bu başarıların yanında gelişen, tali bir karşı akıntıyı temsil etmişlerdir.

Üçüncü olarak, bu problemlerin ve hataların hiçbirisi “totalitarizm teorisi” ve komünizmi faşizm ile tanımlamaya çalışma girişimi ile açıklanmamaktadır ki bu “teorinin” nasıl sosyalist toplumların karakterlerinin, komünizmin ve daha geniş çapta gerçekliğin kabataslak bir çarpıtmasını temsil ettiğini göstereceğim.

Son olarak da, yaptığım çalışmalar ile önceki komünist devrimlerin tecrübelerinden ve geniş çapta insanlığın

deneyimlerinden yola çıkarak, eskiden geliştirildiği şekliyle komünist teorinin devamını fakat aynı zamanda bu teoriden nitel anlamda bir sıçrayışı ve bazı önemli yerlerde kopuşları da temsil eden yeni komünizmin gelişimi söz konusu olmuştur. Bu yeni komünizmin esas bir ifadesi olarak benim yazarı olduğum *Constitution for the New Socialist Republic in North America* [Kuzey Amerika'da Yeni Sosyalist Cumhuriyet için Anayasa (Tasarı

Önerisi)] radikal şekilde yeni ve özgürleştirici bir toplum için kapsayıcı bir vizyon ve somut bir planı içermekte ve dünyanın her yerinde komünizme ulaşılması ile insanlığın tüm baskı ve sömürü ilişkilerinden kurtarılmasını amaçlamaktadır. Bu Anayasa'da belirttiğim gibi:

Şu bir gerçektir ki herhangi bir devletin kuruluşunda sunulan veya gerçekten temel alınan herhangi bir kuruluş dokümanı ya da rehberlik eden bir dokümanda, bu Anayasa'da vücut bulduğu gibi muhalefet ve entelektüel ve kültürel mayalanmanın sadece korunması değil, aynı zamanda desteklenmesi bulunmamaktadır. Bu Anayasa aynı zamanda sağlam çekirdeğinde bütün sömürünün ortadan kaldırılması amacıyla ekonominin sosyalist dönüşümünü ve bundan yola çıkarak toplumsal ilişkilerin ve siyasi kurumların bütün baskıyı kökünden sökecek şekilde dönüştürülmesini ve eğitim sistemi yoluyla ve genel olarak toplumun tamamında "insanların nereye giderse gitsin eleştirel düşünme ve bilimsel merak ruhuyla hakikatin peşinden gitmelerini ve bu yolda dünyayı sürekli olarak daha iyi öğrenmelerini ve insanlığın temel ihtiyaçları doğrultusunda dünyayı değiştirmeye daha iyi bir şekilde katkıda bulunmalarını mümkün kılacak" bir yaklaşımı barındırmaktadır.

Bunu akılda tutarak "totalitarizm teorisinin" daha kapsamlı

bir analizine ve özellikle komünist devrim ve sosyalist toplumun kritik tarihsel deneyimi hakkında olmak üzere nasıl tutarlı bir biçimde gerçekliği çarpıttığını ve insanları gerçekliğin bilimsel bir anlayışından uzaklaştırdığına bakabiliriz.

Bu yazının başında “derinlikli ve kapsayıcı bir analiz” olarak bahsettiğim şey bu “totalitarizm teorisinin” tamamen başarısızlığını gözler önüne serdiğim *Democracy: Can't We Do Better Than That?* [[Demokrasi: Neden Daha İyisini Yapmayalım Ki?](#)] kitabımın bir parçasıdır. Bu kitap 40 sene önce yazılmıştı ancak günümüzle aynı seviyede alakalı olmayan bazı parçaları olsa da (örneğin, şu anda var olmayan Sovyetler Birliği'nin doğası ve rolünün analizini içermektedir) ve bazı şeyleri hayatın devam etmesi ve yeni şeyler öğrenmem sebebiyle şimdi olsa biraz farklı bir şekilde sunmayı düşünmem söz konusu olsa da “totalitarizm teorisinin” eleştirisi de dahil kitaptaki temel analiz kesinlikle hala geçerli ve son derece önemlidir. Bu sebeple, kitabın “totalitarizm” eleştirisinden bazı alakalı kısımları burada tekrarlayacağım ve bunun yanında

bağlamı daha iyi oturtmak ve biraz daha açıklama sunmak adına bazı yorumlar ekleyeceğim. (Bu alıntılar “*The Theory of Totalitarianism and Its Political Role*” [Totalitarizm Teorisi ve Bu Teorinin Siyasi Rolü] sayfa 167-190 bölümündendir)

“Totalitarizm” eleştirimin başında yazdığım gibi bu teori “bilimsel bir teori değildir (en azından bilimsel olarak doğru bir teori değildir), aksine belirli sınıf çıkarlarının ve spesifik siyasi hedeflerin hizmetinde gerçekliğin bir çarpıtılmasıdır.”

“Belirli sınıf çıkarları”, özellikle de ABD’deki (ve onun “batılı emperyalist müttefiklerindeki”) kapitalist-emperyalist hakim sınıfın istekleridir ve “spesifik siyasi hedefler” Arendt tarafından yazılan bu kitabın (*Totalitarizmin Kökenleri*) 2. Dünya Savaşı sonrasında o dönemde sosyalist olan Sovyetler Birliği ile “soğuk savaşın” yükselmekte olduğu dönemde yazıldığı gerçeğine tekabül etmektedir. Bu kitabın amacı ve hedefi (eleştirimde vurguladığım gibi) ilk olarak “Sovyetler Birliği’ni dünyadaki kötülüğün merkezi (Ronald Reagan’ın daha sonradan söylediği şekilde) olarak diğer ülkelerden ayırmak” ve ABD tarafından önderlik edilen “özgür dünyanın” büyük bir kısmını oluşturan pek de demokratik olmayan rejimler için bir savunucu rol üstlenirken bizzat batı emperyalist demokrasilerinin suçlu doğasından dikkatleri çekerek onları “güzellemekti”.

Aynı zamanda Arendt’in analizinin “kendi içinde dahi mantıklı ve tutarlı olmadığını” vurgulamıştım. Bu durum örneğin Arendt’in ilk olarak “totalitarizmi” hem faşist ve komünist formda inceliyor gibi görünse de *asıl hedefinin komünizm olmasında* ön plana çıkmaktadır. **Arendt’in kitabı aslında sadece uzun, gösterişçi ancak entelektüel açıdan fakir ve aldatıcı bir “soğuk savaş propagandasıdır”.** Diğer şeylerin yanında bu, Arendt’in bir taraftan “Pratikten bahsedersek totaliter hareketlerin Nazizm ya da Bolşevizm [komünizm] modelini seçmesi pek fark etmeyecektir” şeklinde yazarken diğer taraftan 1930’lardan ikinci dünya savaşına (1939-1945)

kadarki dönemde *sadece Sovyetler Birliği'nin* tamamen “totaliter” olduğunu, Mussolini önderliğindeki faşist İtalya'nın tamamen “totaliter” olmadığını ve *hatta Hitler önderliğindeki Nazi Almanya'sının* bile “henüz tamamen totaliterleşmediğini” ve sadece Almanya savaşı kazanmış olsaydı tamamen totaliter olarak gelişmiş bir rejimi görebileceğimizi” iddia etmektedir.

Bunlar Arendt'i “totalitarizme” karşı çıkma adı altında ilerlettiği kendi komünizm karşıtı seferine hizmet edecek şekilde sık sık gerçekliği çarpıtma yoluna itmektedir. Buna karşı eleştirimde söylediğim gibi, Arendt (ve benzer “totalitarizm karşıtları”) “totalitarizm” tasvirlerinde icat ettikleri “totaliterler” kadar fanatiktirler. Bunun bazı örnekleri şöyledir.

* Arendt totalitarizm ile “burjuva kar ve iktidarının çağının ve aynı zamanda emperyalizmin ve yayılmacılığın gerçekten sonuna geldik” şeklinde saçma sapan bir iddiada bulunmaktadır! Bu iddianın gerçeklikten şu an da, Arendt'in bunu yazdığı dönemde de ne kadar uzak olduğunu söylemem gerekli mi?! (Arendt'in emperyalizmi “güzelleme” denemeleri üzerine sonra daha çok konuşacağım.)

* Arendt, anti-komünist bir Fransız “sosyalist” Boris Souvarine'in 1920'lerden başlayarak pek çok sene Sovyetler Birliği'ni yöneten Stalin hakkında, Stalin'in her zaman yaptıklarının tersini söylediği ve söylediklerinin tersini yaptığı şeklindeki sadece akıl sağlığını yitirmiş denebilecek söylemine *katılmaktadır* (Souvarine gerçekten de “her zaman” demiştir ve Arendt buna katılmıştır!). Bu en yüzeysel seviyede dahi saçmadır ve deliliktir, bunu herhangi mantıklı düşünen bir insan hemen fark edecektir. Buna cevap olarak söylediğim üzere: “Herhangi biri gerçekten söylediğinin tersini yapan ve yaptıklarının tersini söyleyen bir prensiple yönetilirken bırakın tüm bir toplumu, sadece bir insanın dahi işleyebileceğini hayal edebilir mi?” Souvarine tarafından ortaya atılan ve Arendt'in kabul ettiği bu tarz söylemler

kendi “totalitarizm karřıtı” fanatikliklerini dűřűnsel bir zemine oturtmaya çalıřırken “totaliter karřıtlarının” gerçekten delice gidecekleri yolları temsil etmektedir.

* Arendt’i eleřtirimde vurguladıđım gibi (ve bařka çalıřmalarımda da derinlemesine yazdıđım űzere) Rus devriminin lideri V.I. Lenin’in ۆlűműnden sonra 1924’te Sovyetler Birliđi dűnyadaki tek bařarılı sosyalist devrim olma durumuyla yűzleřtiđinde (Almanya ۆrneđindeki gibi diđer devrim giriřimleri acımasızca bastırılmıřlardı) Sovyet liderler arasında sosyalist bir sistemin tek bir űlkede inřa edilip edilemeyeceđi ve edilebilecekse nasıl edilebileceđi űzerine tartıřmalar olmaktaydı. Bu ۆzellikle o dۆnemde nűfusun bűyűk çođunluđunun kۆylerde geri kalmıř durumlarda yařamakta olduđu Sovyetler Birliđi’nde akut bir sorundu ve bu yeni Sovyet cumhuriyeti pek çođu (ABD de dahil) 1917 Rus devrimi sonrasında çıkan iç savařta Sovyet cumhuriyetini ezmek ve yenmek giriřiminde bulunan ve bařarısız olan karřı devrimci gűlerin tarafını tutmuř dűřman emperyalist gűler tarafından kuřatılmıřtı (bu emperyalist űlkelerden bazıları bu iç savař sűrecinde yeni Sovyet cumhuriyetinin topraklarını gerçekten iřgal etmiřlerdi).

Ancak Arendt bűtűn bunları ele almayı reddetmektedir: Ona gۆre bu son derece gerçek zorluklar ve Sovyet ۆnderliđi içinde bu kritik durumda ortaya çıkan műcadele sadece kendi totaliter istekleriyle mutlak gű arayışındaki Stalin tarafından kullanılmış bir icattı. Bu, “totalitarizm karşıtı” sۆzde “bilim insanlarının” nasıl kendi bilim karşıtı “teorilerine” hizmet edecek şekilde gerçek hakikati umursamadıklarının ya da kabataslaka arpıttıklarının bir başka keskin ۆrneđidir.

* Arendt Marksizm’in -daha doğrusu Marx’ın ilk olarak ۆne attığı bilimsel ve ۆzgűrleřtirici bakış açısı ve hedefleri Arendt’in bizzat kendi arpıtmasını- Nazilerin soykırımcı, bilim karşıtı fanatikliği ile esasında aynı olduğunu sۆylemektedir. Arendt řۆyle yazar:

Nazilerin insanlık üzerinde doğa kanunlarının bir ifadesi olduğuna inandıkları ırk kanununun altında Darwin'in insanlığın doğal gelişimin bir ürünü olduğu ve bunun şu anki insanlarla son bulmuş olmak zorunda olmadığı şeklindeki fikri yatmaktadır, tıpkı Bolşeviklerin [Lenin'in takipçileri] tarihin kanunlarının bir ifadesi olduğuna inandıkları sınıf mücadelesinin altında Marx'ın kendi hareket kuramına ve kendisinin sonlanacağı tarihsel döneme doğru ilerleyen devasa bir tarihsel hareket olarak toplum nosyonunun yattığı gibi.

Burada Arendt'in nasıl Charles Darwin tarafından geliştirilen, bilimsel olarak kanıtlanmış evrim teorisini Nazilerin soykırımcı ırk kanunlarının kaynağı olarak betimleyerek üstünkörü biçimde çarpıttığına ve karaladığına dikkat edin! Bundan sonra Arendt, Marksist teoriyi de üstünkörü biçimde çarpıtmaya geçmektedir. Arendt'in sözde Marksizm anlatısının ikinci yarısı, gençliğinde Marx'ı etkileyen Friedrich Hegel'in felsefesine benzemektedir fakat Marx bunun ötesine geçerek Hegel'in "diyalektik metodunun" kilit kısımlarını "baş aşağı etmiştir". Bunlar bu makalede bahsedebileceklerimin ötesindedir, ancak burada alakalı olan nokta Marx'ın komünizmin başarılmasını "tarihsel dönemlerin sonu" olarak görmediği, aksine insanlar arasındaki bütün baskı ve sömürü ilişkilerinin ortadan kaldırılması ile insan tarihinde yeni bir çağın başlangıcı olarak gördüğüdür.

Tekrardan Nazizm/faşizm ile komünizmi eşitlemeye çalışırkenki çaresiz denemelerinde -ve gösterdiğim gibi komünizmi bu ikisi arasındaki daha büyük kötü olarak yaftalama girişiminde- Arendt gerçekliği daha da fazla çarpıtmaya zorlanmaktadır. Bu spesifik çarpıtmayı yanıtlamak için yazdığım gibi, sadece insanlar kapsayıcı bir dünya görüşünün savunucuları oldukları için ve dahası bu dünya görüşü dünyayı istedikleri biçimde değiştirmeleri ile doğrudan ilişkili ise bu "onların dünya görüşlerini esasen aynı mı yapar ya da aralarındaki herhangi bir farkı anlamsız mı kılar?" **Komünizmin, ilk olarak Marx tarafından geliştirilen bilimsel, özgürleştirici bakış açısı**

ve metodu ile Nazizmin (ve genel olarak faşizmin) bilim karşıtı, soykırımcı bakış açısı ve metodu arasında temel ve gerçekten dünya kadar fark vardır. Bu farklılık bütün bunlara ciddi ve dürüstçe bakan ve mantıksız bir “totalitarizm karşıtlığı” tarafından kör edilmemiş herkes için gayet açıktır.

* Arendt “bazı savaş sonrası efsanelerin aksine Hitler asla ‘Batı’yı’ Bolşevizm’den korumayı amaçlamamış, aksine Batı’nın yok edilmesi uğruna Sovyet Rusya ile mücadelenin ortasında bile ‘Kızılılara’ [komünistlere] katılmak için hazır durumda olmuştur” iddiasını yapacak kadar ileri gitmektedir. Arendt’in bu söyleminde gerçeklik o kadar çok çarpıtılıp birbirinin içine sokulmuştur ki buradaki yalanları açığa çıkartırken nereden başlanması gerektiğini bulmak dahi zordur. *Hitler’in bakış açısının tanımlayıcı özelliklerinden birinin Yahudilere karşı soykırımcı nefretinin yanı sıra aynı derecede fanatik komünizm ve komünistlere (ilk hapsedilen ve katledilen hedefler komünistler olmuştur) karşı nefreti olduğu gerçeğiyle başlayalım.* Bunun yanında ikinci dünya savaşı sürecinde *Hitler’in Nazi Almanyası’nın Sovyetler Birliği’ne karşı yürüttüğü devasa işgalin 20 milyonla 30 milyon arasında Sovyet yurttaşın yaşamına mal olduğu gerçeği de bulunmaktadır.* Sovyetler Birliği’nin en nihayetinde bu işgal karşısında zafer elde etmesi *Nazi savaş makinesinin belini kırmış, Nazi Almanyası’nın tamamen yenilgisinde kararlaştırmacı olmuş ve savaşın tamamında bir dönüm noktasını oluşturmuştur.* Arendt hakkındaki eleştirim *America in Decline [Amerika Düşüşte]* kitabındaki bu esas noktayı alıntılanmaktadır:

Burada askeri tarih son derece açıktır. Winston Churchill bile Mart 1943 tarihinde bundan sonraki 6 ay boyunca Büyük Britanya ve ABD yarım düzine Alman bölüğü ile “oynayacakken” [Sovyetler Birliği’ne önderlik eden] Stalin 185 bölükle yüzleşmekteydi.

1939’da Sovyet devletinin Nazi Almanyası ile bir saldırmazlık

anlaşması imzalaması konusuna gelince: *America Çöküşte* aynı zamanda bu anlaşmanın Nazi Almanyası tarafından çok büyük ihtimalle Sovyetler Birliği'ne karşı bir saldırı durumuna karşı hazırlanmak için zaman kazanma ihtiyacı sebebiyle Sovyetler Birliği tarafından onaylandığını belirtmektedir. Benim de vurguladığım gibi "1939'da Sovyetler Birliği ve Almanya arasındaki anlaşma sadece Stalin'in 'Batı demokrasilerini' Almanya karşıtı bir ittifaka davetlerinin hepsinin geri çevrilmesinden sonra Stalin tarafından imzalanmıştır."

Nazi Almanya'sı bu "saldırmazlık" anlaşmasını imzaladıktan iki yıl sonra anlaşmayı bozarak Sovyetler Birliği'ne karşı devasa işgaline başlamış ve bunun bütün berbat sonuçlarını da beraberinde getirmiştir (buna savaşın tümünde ABD, İngiliz ve Fransız savaş kayıplarının 10 katından fazla Sovyet kaybı da dahildir). Tekrardan söylemek gerekirse Sovyetler Birliği'nin en nihayetinde bu kitlesel yıkım, açlık ve her çaptan korkunçluklara sebep olmuş bu işgali yenilgiye uğratması Nazi Almanya'sının tamamen yenilgiye uğratılmasında kilit faktör olmuştur.

Ancak bütün bunlara rağmen Arendt insanların Hitler'in "Batı'nın yok edilmesi uğruna Sovyet Rusya ile mücadelenin ortasında bile 'Kızılılara' [komünistlere] katılmak için hazır durumda olmuş" olduğuna inanmalarını istemektedir! Arendt'in gerçekten bunu yazabilmesi "kağıt üzerine yazılana katlanacaktır" -tarihsel gerçeklerin ideolojik hedeflerin hizmetinde (bu durumda Arendt'in "totalitarizm karşıtlığı" adı altındaki üstünkörü komünizm karşıtlığı) en saçma ve kaba çarpıtmalarına bile- şeklindeki eski deyişin bir kanıtıdır.

Demokrasi: Neden Daha İyisini Yapmayalım Ki? eserinde vurguladığım ve bunun üstünden geçen 40 yıl boyunca daha da derinden ele aldığım üzere halk kitlelerini ve en nihayetinde insanlığın tümünü bütün baskı ve sömürü sistemlerinden kurtarmak için dünyanın devrimci dönüşümünün durduğu noktadan Stalin'in genel olarak dünyanın ilk sosyalist devletini son

derece zorlu koşullar karşısında -ve gördüğümüz üzere inanılmaz derecede yıkıcı saldırılardan- muhafaza ve önderlik etmekteki rolünü savunmak doğrudur. Ancak aynı zamanda Stalin'in tüm bu süreçteki rolü üzerine kesinlikle ciddi eleştiriler yapılması gerekmektedir. Bu sosyalizm ve en nihayetinde komünist bir dünya için verilen devrimci mücadeleyi çok daha tutarlı bir biçimde bilimsel ve gerçekten özgürleştirici olarak ilerletmek üzerine çıkarılması gereken kritik önemde dersleri de içermektedir. Benim de yapmış bulunduğum, komünist devrimin tarihsel deneyiminin kritik analizinin de çok büyük bir önemi mevcuttur.

Bu, *Demokrasi: Neden Daha İyisini Yapmayalım Ki?* ile aynı dönemde *"Conquer The World"* [[Dünyayı Fethet](#)] isimli çalışmamla yoğunlaştırılmış biçimde başladığım bir süreçtir ve bundan sonraki 40 civarı senede de yeni komünizmin geliştirilmesi ile buna devam ettim. Revcom.us sitesinden erişilebilecek çok sayıda çalışmam buna derinlikli olarak parmak basmaktadır (ayrıca özellikle Raymond Lotta gibi diğerlerinin de yeni komünizmin metodunu bu önemli tarihsel özete uyguladıkları çalışmalar da bulunmaktadır). Ancak bu zorunlu, kritik özetleme bilimsel bir temele dayanarak Arendt ve diğer "totalitarizm karşıtlarının" asıl amacı dünyanın her yerinde insanlığı ve doğayı yağmalayan ve yok eden kapitalist-empyralist hegemonyanın hizmetinde komünizme iftira atmak olan ve bu amaç doğrultusunda metodu gerçekliğin gerçekten iğrenç ve üstünkörü şekilde çarpıtmakta yatan çalışmalarından temel olarak farklıdır.

Ayrıca Arendt'te açıkça görüleceği üzere "totalitarizm karşıtlarının" bu çalışmaları en özgürleştirici şekilde olacak da olsa radikal bir değişim olasılığı karşısında derinde yatan bir korkuyu -hatta buna dehşet demek de abartı olmaz- açığa çıkarmaktadır. Arendt'te bu sadece komünizme karşı mantık dışı nefretinde değil, aynı zamanda da söylediğim gibi "evrimin bilimin örtüsünü giymiş hali" olarak ifade ettiği Darwinizmi çarpıtması ve ona karşı derinden oturmuş rahatsızlığında da

görülebilir -sanki evrim teorisi bir tür gizli ve hileci şeymiş (iyice anlaşılmış bilimsel bir gerçeğin aksine onun söylemiyle “bilimin örtüsünü giymiş”) gibi. Arendt’in evrimden tiksiniş ile komünizme karşı nefreti arasında bir birliktelik de bulunmaktadır. *Demokrasi: Neden Daha İyisini Yapmayalım Ki?* eserinde yazdığım gibi:

*İnsan türünün büyük bir esnekliğe sahip olduğunun, doğanın geri kalan kısmına verdiği cevaplar konusunda ciddi bir plastisite gösterdiğinin anlaşılması ve durumlarında -her şeyin üstünde toplumsal sistemlerindeki- değişiklikler olduğunda bakış açılarında ve inançlarında ve evet, duygularında dahi büyük değişiklikler yapabilmeleri... bütün bunlar şeylerin şu anki halinde menfaatleri olmayanlar için son derece özgürleştirici şeylerdir... ancak Arendt gibi insanlar için [bu değişiklikleri yapmak için] küçük girişimler bile bizzat korkunçtur. Bundan ötürü [Arendt’ten] şöyle kara varoluşsal kafa patlatmalar duyuyoruz: “Yunanlardan bu yana ileri seviyede gelişmiş siyasi yaşamların bu özel katmana karşı derine kök salmış bir şüpheyi, onun olduğu kadar her birimizin de tek, özgün, **değişmez** olduğumuz gerçeğinde saklı rahatsız edici mucizeye karşı derin bir nefreti doğurduğunu biliyoruz.” (İtalik bundan alıntı yaptığım orijinal alıntıdan, kalın yazı ise burada eklenmiştir.)*

Sosyal medyada [22. mesajımda](#) (@BobAvakianOfficial) bu kritik noktaya tekrardan parmak bastım:

Önceki mesajımda (21. mesaj) “insan doğası” diye bir şeyin olmadığı gerçeğinden bahsettim. Bu mesajda komünist devrimin nasıl bütün baskı ve sömürüyü ortadan kaldıracığından ve bununla birlikte insanların birbirleriyle radikalce farklı, canlandırıcı şekillerde ilişkiler oluşturmalarını mümkün kılacağı üzerine daha çok konuşacağım.

Komünizm dünyadaki teknoloji ve kaynakları ve dünyadaki insanların bilgilerini ve yeteneklerini ortak

menfaat için kullanacaktır. Bu, insanlığın hepsi için ortak bir bolluğun yaratılmasını mümkün kılacak ve bireylerin sadece hayatta kalmak için mücadele etme zorunluluklarını ortadan kaldıracak, insanların temel yaşam ihtiyaçları için birbirleriyle mücadele etme ihtiyaçlarını tasfiye edecektir. Bu temelde şu anda “insan doğası” olarak düşünülen şeyin temelden dönüştürülmesini mümkün kılacaktır.

Tekrardan, bu sosyal medya mesajlarında belirttiğim gibi insanlar özellikle de bulundukları durumların değişimi söz konusu olduğunda her zaman değişebilmiş ve değişebilmektedir ve insanlığın radikalce canlandırıcı ve özgürleştirici bir değişebilme potansiyeli mevcuttur. Ucube kapitalizm-emperyalizm sisteminde menfaati olmayan herkes için bu son derece umut ve ilham verici bir şeydir.

Ancak Hannah Arendt gibi bu sistemde çıkarı olan kişiler insanlığın ve durumların komünist devrimin temsil ettiği ve bu devrimle başarılabilir olacak özgürleştirici dönüşümünün mümkünlüğü karşısında sadece korkuyla irkilebilirler.

Bu durum Arendt gibi birini sadece komünizme saçma, zıvanadan çıkmış çarpıtmalar ve iftiralar savurmaya itmekle kalmaz, aynı zamanda onun gibi kişileri “batılı” ülkelerin ve onların özellikle ABD ve İngiltere gibi önde gelen sömürgeci emperyalist güçlerinin en berbat suçlarını çarpıtır ve bahaneler de bulur. Bu şekilde Arendt, özellikle de köle sahiplerinin “[köleliği] eninde sonunda ortadan kaldırmak istedikleri” gibi eskimiş ve gerçekliğin tam tersi olan iddialar ile ABD’de köleliğin korkunçluğunu küçümseyici davranır. Bu “üzücü” gerçeklerle eşi benzeri olmayan biçimde çelişmektedir, örneğin önde gelen bir köle sahibi Thomas Jefferson’ın 1800’lerin başlarında Louisiana’yı satın alarak ABD’deki kölelik topraklarını ciddi derecede büyütmele sorumlu olduğu gerçeği ile. Bir başka örnek ise Arendt’e göre adım adım köleliği ortadan kaldırmak isteyen köle sahiplerinin sadece köleliği muhafaza etmek için değil, aynı zamanda da

mümkünse genişletmek için 1860'larda bir İç Savaş çıkartmalarıdır.

“Batı (emperyalist) demokrasilerinin” en kötü suçlarının bazılarını savunmak için tarihi yeniden yazma girişimleriyle birlikte Arendt 1920'lerde ve 1930'larda, 1. ve 2. Dünya Savaşı arasındaki dönemde İngiliz kolonizasyonu hakkında şunları savunmaktadır:

İngiliz emperyalist egemenliği bazı kabalık seviyelerine inmişse de, iki dünya savaşının arasındaki gaddarlık geçmişte görülene kıyasla daha küçük bir rol oynadı ve insan hakları her zaman koruma altındaydı. Bariz deliliğin ortalarındaki bu ılımlılık, Churchill'in “Kralın İmparatorluğunun likidite edilmesi” olarak adlandırdığı, en nihayetinde İngiliz ulusunun bir İngiliz milletler topluluğuna dönüşmesi anlamına gelebilecek şeyin yolunu açmıştır.

Bu yazılanlar Hindistan'da ve Asya'nın diğer bölgelerinde, Afrika'da ve diğer yerlerde İngiliz koloni egemenliğinin korkunç suçlarını tamamen örtbas etmektedir. Bu korkunç suçlar başka şeylerin yanı sıra Caroline Elkins'in *Legacy of Violence: A History of the British Empire [Şiddetin Mirası: İngiliz İmparatorluğunun Tarihçesi]* kitabında kapsamlı ve derinlemesine dosyalanmıştır. ABD'nin “liberal” ve muhafazakar” kesimlerinin ikisi de dahil olmak üzere “Batı” emperyalizminin temsilcileri tarafından neredeyse tanrısal bir saygı ile anılan Churchill'e gelince o; ölümüne kolonici ve ırkçı olan, 2. Dünya Savaşı öncesinde, sırasında ve sonrasında insanlığa karşı korkunç suçların sorumlusu olan ve İngiliz imparatorluğunun sonunu sadece zorunda kaldığında, bu imparatorluğu muhafaza etmek için en iğrenç eylemlerin sorumlusu olduktan sonra kabul eden biridir.

Burada Arendt ile ilgili gösterdiklerimin sadece ona özgü değil, aksine gerçekliği istemli bir biçimde, özellikle de komünizm tecrübesi konusunda batık “totalitarizm teorileri”

ile iğrenç bir biçimde çarpıtan ABD “batı” emperyalistlerinin savunucularının *tipik bir özelliği* olduğunu akılda tutmak çok önemlidir.

Ayrıca bütün bunlar Arendt’i komünist bir dünyada yaşamının nükleer felaket kadar kötü ve hatta belki daha bile kötü olduğunu iddia edecek kadar ileriye götürmektedir. Bu birleştirmede Arendt totalitarizme bir “toplama kampı sistemi” (Arendt’in Nazi Almanya’nın bile “tamamen totaliterleşmediğini”, bunun sadece Sovyetler Birliği’ne mahsus olduğu iddiasını tekrardan akılda tutmak önemlidir) olarak hitap etmektedir. Arendt, bu “toplama kampı sisteminin” kazanmasının “tıpkı hidrojen bombasının kullanılmasının insanlığın sonu olacağı gibi içinden çıkılamayacak bir kıyamet” anlamına geleceğinde ısrar etmektedir. Bu, “kızıl olacağıma ölürüm daha iyi” [“better dead than red”] şeklindeki delirmiş komünizm karşıtı çığırtnkanlığa çok yakındır ve hatta aynısı olduğu bile söylenebilir. Ya da Arendt’in bu söylemine cevap olarak belirttiğim şekliyle: “Arendt günümüzde nükleer savaş ne kadar kötü olursa olsun ondan daha kötü bir şeyin var olduğunu ve bunun totalitarizmin altında kölelik olduğunu söyleyen Batı emperyalist konuşmacılarının mantığı ile son derece benzer bir bakış açısını sunmaktadır.”

Bütün bunlardan yola çıkarak, bu yazının başında “totalitarizm” üzerine önceki makalem¹den alıntılıdığım şu kesit çok daha kuvvetli bir biçimde doğruluğunu ortaya koymalıdır:

Geniş ölçüde analiz ettiğim gibi, “totalitarizm” bu durmak bilmez suçlar sisteminin (bu kapitalizm-emperyalizm sisteminin) entelektüel savunucuları tarafından üretilmiş ve teşvik edilmiş, tamamen bilimsellik dışı -ve aslında bizzat bilim karşıtı- bir teoridir ve bu sistemin insanlığa karşı işlemekte olduğu büyük suçları makul kılmak, dikkatleri başka yerlere çekmek ve devrime, özellikle de komünist devrime karşı mantık dışı bir karşıtlık oluşturmaya çalışmak için

kullanılmaktadır. Bu “teoriyi” herhangi bir kişinin ciddiye alabilmesi -ve dahası bu “teorinin” geniş çapta bir tür “kutsal bilgi” olarak görülmesi- kendilerini “liberal” olarak tanıtanlar da dahil pek çok kişinin bilinçli olarak dünyanın her yerinde yüz milyonlarca çocuk da dahil milyarlarca insanın vahşet dolu baskı ve devasa, yıkıcı şiddet ile dayatılan acımasız sömürsüne dayanan bu kapitalist-emperyalist sisteme uyum sağlama isteğinin acı bir göstergesidir.

Komünizm ve “Totaliterlik” Safsatası Hakkında Bir Başka Çarpıcı Ancak Basit ve Temel Bir Gerçek

Editörün Notu: Bob Avakian’ın bu yazısı, daha önceden revcom.us sitesinde paylaşılan “Bob Avakian On Impeachment, Crimes Against Humanity, Liberals And Lies, Provocative and Profound Truths” makalesinin ikinci kısmıdır. Burada farklı bir başlık verilmiştir. Çevirisini okurlarımızın dikkatine sunarız.

Komünizmin “totaliterlikle” suçlandığını duymak son derece yaygındır, ancak gerçek olan **totalitaryanizm diye bir şeyin var olmadığıdır**. Ve asla, “anti-totaliterlerin” tohumu ve “İncilleri” olan Hannah Arendt’in “*Totalitaryanizm’in Kaynakları (The Origins of Totalitarianism)*” kitabında iddia edilenle bağdaşan bir toplum -Rusya’da, Çin’de ya da herhangi bir yerde- var olmadı.

Kapsamlı şekilde analiz ettiğim üzere, “totalitaryanizm”, bu ebedi vahşet sisteminin (bu kapitalizm-emperyalizm sisteminin) entelektüel bahaneçileri tarafından türetilmiş ve yaygınlaştırılmakta olan, tamamen bilimsellikten uzak -hatta aslında *anti-bilimsel*– bir “teoridir” ve bu sistemin devasa insanlık dışı suçlarının üzerini örtme ve bunları meşrulaştırıp devrime ve özellikle de komünist devrime karşı mantıksız bir karşıtlık yaratma amacına hizmet eder.((*Demokrasi: Neden Daha İyisini Yapamayalım ki? (Democracy: Can't We Do Better Than That?)* kitabında Bob Avakian “totalitaryanizm teorisinin” anti-bilimsel karakterini açığa çıkarmış ve çürütmüştür ve onun temel kullanımının tamı tamına mantıksız anti-komünizmi yaygınlaştırmak olduğunu göstermiştir. Kitap hakkında daha fazla bilgi için bkz: <http://yenikomunizm.com/demokrasi-neden-daha-iyisini-yapamayal-im-ki/>)) Bu “teoriyi” herhangi bir kişinin ciddiye alabilmesi -ve bu “teorinin” geniş bir çevrede bir tür “kutsal bilgelik” gibi görülmesi-, pek çok kişinin, özellikle de kendinden menkul “liberallerin” pek çoğunun kendilerine, dünyanın her tarafında yüz milyonlarcası çocuk milyarlarca insanın vahşi baskı ve inanılmaz yıkıcı saldırıların desteğiyle acımasızca sömürülmesine yaslanmış bu kapitalist-emperyalist sistem içerisinde rahat bir yer bulma isteğini gösteren acı bir kanıttır.

Komünizmin tarihsel tecrübesine ve insanların kurtarılmasına bağlı olarak ihtiyaç duyduğu şey, *bilimsel* metot ve yaklaşımdır. “*Faşist Çarpıtma ve Yeni Komünizmin Cevabı (Fascist Distortion And The Response of New Communism)*” makalesinde söylendiği üzere (yakın zamanda revcom.us sitesinde paylaşıldı):

Komünizm yolundaki sosyalist toplumların genel tecrübesi kesinlikle pozitif ve ilham verici olsa da, bu tarihsel tecrübenin arka planında bazıları ağır gerçek problemler ve hatalar bulunmaktadır, ve 40 yılı aşkın bir süreçten bu yana geliştirilen Bob Avakian’ın çalışmalarında komünist hareketin

gerçek tarihinin titiz ve bilimsel eleştirisi bulunmaktadır. Büyük başarıları ve onların yanında ikincil plandaki ancak ciddi hatalar ve karşılaşılan ciddi aksaklıklarıyla bu analiz yapılmıştır... Bu bilimsel çalışma, insan uğraşının başka önemli çevreleriyle ciddi tartışmalar ve onlardan alınan derslerle birlikte, tam anlamıyla yeni komünizmde vücut bulan sentezi gerçekleştirmiştir. Ve evet, bu yeni komünizm onu ele alan ve canlı bilimsel metot şeklinde onu uygulayanların daha da iyisini yapmasını mümkün kılar.

Totalitarizm Teorisi ve Onun Siyasi Rolü

Editörün Notu: Aşağıdaki yazı Devrimci Komünist Parti ABD Başkanı Bob Avakian'ın kritik önemdeki eserlerinden biri olan *“Demokrasi: Neden Daha İyisini Yapamayalım ki?”* içinde yer alan Hannah Arendt ve totalitarizm teorisi eleştirisini içeren pasajlardan oluşmaktadır. El Yayınları'ndan Türkçe çevirisi basılmış bu önemli çalışmanın dikkatli bir şekilde incelenmesini okurlarımıza öneriyoruz. Ayrıca yine web sitemizde yayınlanmış ve Arendt'in felsefi soruşturma yönteminin problemlerini gündeme getiren [Hannah Arendt'te “Otoriterlik” “Totalitarizm” ve “Özgürlük” Kavramlarının Yapılanması Üzerine Eleştirel Bir Bakış](#) isimli makaleyi bu bağlamda okurlarımızın dikkatine sunarız.

Herkesin bildiği gibi totalitarizm nosyonu – yahut suçlaması – Batı emperyalizminin Sovyet bloğuyla olan çatışmasında sahip olduğu ideolojik cephanelikteki ana silahlardan biridir. Yakın zamanlarda, bu iki emperyalist blok arasındaki rekabetin giderek artan yoğunluğuyla ve bunun parçası olarak Sovyet sistemine yönelik düşmanca saldırıların canlandırılmasıyla – Soğuk Savaş'a dönüşten değil, insanlık tarihinin en yıkıcı

savaşı olacak şekilde, iki taraf arasında topyekün bir çatışmaya ideolojik hazırlıktan söz ediyoruz – Sovyet totalitarizmi teması, Batı’da çok daha baskın hale geldi. Tüm ideolojik silahlar gibi elbette bu da, teorik bir meşruiyeti gerektirir; ve her ne kadar bu suçlamaları kamuoyunun tüketimine sunanlar Batı emperyalizminin daha açık – ve genellikle daha açık bir şekilde gerici – sözcüleri ise de, Batı emperyalizminin sosyal demokrat (ve genel olarak burjuva sosyalist) savunucularının, Sovyet totalitarizmi konseptinin satıcılığını yaptıklarını de gözden kaçırmamak gerekir. Nitekim totalitarizm teması hakkındaki belki de en etkili olan iki çalışma, bu genel siyasi kanaate sahip insanların kaleminden çıkmıştır: George Orwell’ın popüler romanı *1984* ve Hannah Arendt’in kaleme aldığı, anlaşılması zor bir bilimsel tartışma denemesi olan *Totalitarizmin Kökenleri*.

Bu çalışmalardaki – özellikle de, başlığının işaret ettiği üzere totalitarizmin kökenleri ve niteliği hakkında teorik bir analiz sunma çabası olan Arendt’in çalışmasındaki – bir dizi temel argümanı incelemeden önce, totalitarizm teorisinin temel önermeleri gibi görünen şeyi kısaca özetlemeye ve bu teorinin kökenlerine ve niteliğine, yani siyasi rolüne işaret etmeye değer. Bu, bilimsel bir teori (en azından bilimsel olarak doğru bir teori) değil, gerçekliğin, belli sınıf çıkarlarına ve özgün siyasi hedeflere hizmet etmek üzere çarpıtılmasıdır. Son tahlilde iç mantıksal tutarlılıktan bile yoksundur ve bu yüzden sistematik olarak özetlenmesi zordur. Fakat birkaç ana tema tanımlanabilir. Totaliter devlet, adının içerdiği şey, yani total devlettir; bu ise devlet ve özel toplum (yahut bireyler dünyası) arasındaki ayrımın yok edilmesi demektir. Totaliter devlet, bütün alanlara, en kişisel olana bile ulaşır ve onu kontrol etmeye çalışır – bunu yapmak zorundadır. Kişisel inisiyatif, hatta devlet tarafından manipüle edilmeyen kişisel eğilimlere bile yer yoktur. Totaliter devlet sadece tek parti diktatörlüğü değildir ve partinin kendisi de, mutlak olan Lider’de kişileşmiştir. Terör, hatta rejime yönelik gerçek bir tehdidin olmadığı zamanlarda bile

kullanılan terör, totaliter devletin ayrılmaz bir parçasıdır; ancak eşit derecede önemli olan (ve anti-totaliter teorisyenleri eşit derecede, hatta daha fazla korkutan) şey, ideolojidir; yani, resmi ideolojinin nüfusa sistematik olarak aşılınması ve bu ideolojiden sapmaya (en azından toplum içindeki, kaygılanmaya değer gruplar arasında) kesinlikle izin verilmemesidir. Dünya tahakkümü ve sadece toplumu değil, halkı da tabiatı açısından yeniden şekillendirme yönündeki apokaliptik vizyon, totaliterlerin nihai hedefi olarak görülür.

Arendt'in *Totalitarizm* kitabından birkaç pasaj, bunu göstermeye yardımcı olabilir:

Totalitarizm, dışsal araçlarla, yani devlet ve şiddet aygıtı yoluyla yönetmekten hiçbir zaman tatmin olmaz; kendine özgü ideolojisi ve bu baskı aygıtında ona verilen rol sayesinde totalitarizm, insanlara içeriden hakim olmanın ve onları içeriden terörize etmenin bir aracını bulmuştur.

Total tahakküm, hayatın herhangi bir alanında özgür inisiyatif, tamamen öngörülebilir olmayan herhangi bir faaliyete izin vermez. İktidardaki totalitarizm, değişmez bir şekilde, duydukları sempatiden bağımsız olarak bütün birinci sınıf yeteneklerin yerine, zeka ve yetenekten yoksunlukları sadakatlerinin en iyi garantisi olan deli ve aptalları geçirir.

Bir kitle liderinin baş niteliği, sonu gelmez mutlaklık olmuştur; o, hatasını asla kabul etmez.

Diğer yandan totaliter tahakküm, özgürlüğü, hatta genel olarak beşeri kendiliğindenliği ortadan kaldırmayı amaçlar ve özgürlükleri, ne kadar tiranca olursa olsun sınırlar.

[Totaliter] hareketin işlemesi için kesinlikle temel önemde olan elit kadroların fanatizmi, özgün işlere yönelik her tür gerçekliği sistematik bir şekilde ortadan kaldırır ve akla gelebilir her türlü eylemi tamamen farklı bir şeylerin aracı

olarak gören bir zihniyet üretir. Ve bu zihniyet elitlerle sınırlı olmayıp, kademeli olarak bütün nüfusa yayılır ve nüfusun yaşamının ve ölümünün en mahrem ayrıntıları, siyasi kararlara – yani, performansla bir ilgisi olmayan sebeplere ve art niyetlere – bağlıdır.

Sonsuz çoğulluğu ve insanların farklılaşmasını, adeta bütün insanlık tek bir bireymiş gibi organize etmeye çalışan total tahakküm, yalnızca, herkesin asla değişmeyecek tepkiler ortaklığına indirgenmesi, böylelikle bu tepki topluluklarının bir diğeriyle rastgele değiş-tokuş edilebilecek hale getirilmesiyle mümkündür.

Total terör kolaylıkla tiran bir hükümetin bir belirtisine benzetilir, zira totaliter bir hükümet ilk aşamalarında bir tiranlık gibi hareket etmeli ve insan yapımı kanunların sınırlarını dümdüz etmelidir. Fakat total terör arkasında keyfi kanunsuzluk bırakmaz ve öfkesi keyfi bir irade adına, yahut bir adamın geri kalan herkese karşı olan despotik iktidarı adına, ya da herkesin herkese karşı olduğu bir savaş adına değildir. Bireyler arasındaki sınırlara ve iletişim kanallarına yerleştirdiği demir bant, onları o kadar sıkı bir şekilde bir arada tutar ki, adeta onların çoğulluğu ortadan kalkıp devasa boyutlarda bir Tek Adam ortaya çıkmış gibidir. Tiranlığın yaptığı gibi insanlar arasındaki kanun çitlerini kaldırmak, insanların özgürlüklerini ortadan kaldırmak ve yaşayan bir siyasi gerçeklik olarak özgürlüğü yok etmek demektir, zira kanun tarafından sınırlanan haliyle insanlar arasındaki alan, yaşayan özgürlük alanıdır. Total terör, tiranlığın bu eski aracını kullanır, fakat aynı zamanda kanunsuzluğu, sınırlanmamış alanları ve tiranlığın arkasında bıraktığı şüpheyi de ortadan kaldırır. Bu çöl, şüphesiz artık bir yaşayan özgürlük alanı değildir, ancak içinde yaşayanların, korkunun yön verdiği hareketleri ve şüphenin istilasına uğramış eylemleri için belli bir alan sunmaya devam eder.

Yeryüzünün bütün nüfusu üzerinde total tahakküm için ve

totaliter olmayan bütün rakip gerçeklikleri ortadan kaldırma mücadelesi, bizzat totaliter rejimlere içkindir; eğer nihai hedef olarak küresel yönetim peşinde koşmazlarsa, hali hazırda ellerine geçirdikleri gücü de kaybetmeleri çok muhtemeldir. Tek bir birey üzerinde bile mutlak ve güvenilir bir şekilde tahakküm kurulması, ancak küresel totaliter koşullarda mümkündür[i]

Ve bunun gibi şeyler.

Açık hale geleceği gibi, anti-totaliter teorisyenlerin bütün duruş ve metodolojilerinin merkezinde yer alan şey, olayların, kendi teorilerindeki *a priori* nosyonlara uygun olarak yeniden şekillendirilmesi ve yeniden yorumlanmasıdır. Bu bir Procrustes duruşu ve metodolojisidir: teoriye uymayan her şey, dünya tarihinde varsayımlarına uymayan ve onu teyit etmeyen her olay, uygun hale gelmesi için bükülüp bozulur. Bu teorisyenler bu konuda, yazılarında betimledikleri totaliterler kadar fanatiktirler. Reklamcıların numara ve aldatmacalarını izah eden şeyin, görünürde oldukları şey – kâr elde etmek üzere ürünlerin satışını arttırma (ve bazı ideolojik hedefleri yayma) çabası – olduğunu düşünebilirsiniz. Fakat totalitarizm saplantısı olan teorisyen için işin içinde daha meşum bir şeyler – totaliter bir dürtü – vardır: “reklamlardaki adamların hayali abartılarında belli bir şiddet unsuru vardır; şu sabun markasını kullanmayan kızların hayatının sivilcelerle ve kocasız geçeceği iddiasının arkasında tekelin vahşi rüyası, ‘sivilceleri önleyen tek sabun’un üreticisinin günün birinde bu sabunu kullanmayan bütün kızları kocasız bırakma gücüne sahip olma rüyası vardır.”[ii]

Ancak Arendt’in burada sergilediği üzere, böyle bir deliliğin bir metodu ve daha derin bir tasarımı vardır. Bu anti-totaliterler, görünüşte, Sol ve Sağ arasındaki geleneksel siyasi ayrımların totalitarizm tarafından arka plana itildiğini – hatta konu dışı hale getirildiğini – iddia ediyorlar: “Pratik olarak söylemek gerekirse, totaliter

hareketlerin Nazizm veya Bolşevizm modelini benimsemesi arasında, kitleleri ırk veya sınıf adına örgütlenmesi arasında, yaşam ve doğa kanunlarını veya diyalektik ve iktisat kanunlarını izlemelerini iddia etmeleri arasında pek de fark yoktur.”[iii] Fakat bu teorinin ortaya çıktığı tarihsel koşullara bakıp, temel öğretilerini bunun ışığında incelediğimizde, gerçek hedefin Nazizm (veya bu açıdan Bolşevizm) değil, Sovyet bloğu olduğunu görürüz. Bu teori, 2. Dünya Savaşı, 1930’ların sonlarında gerçekleşen ve savaşa yol açan olaylar ve hepsinden önemlisi, savaş sonrasında ortaya çıkan durum bağlamında geliştirilmiştir. Bu teori, Sovyetler Birliği’nin faşist Mihver güçlerine (yani, Alman, İtalyan ve Japon emperyalizmi ve onun müttefiklerine) karşı “Batı demokrasileri” ile ittifak yaptığı 1941-1945 döneminde[iv] yaygın bir şekilde savunulmuyordu (ve Sovyetler Birliği şimdi olduğu gibi hedef alınmıyordu). Bu teorinin gübrelenip çiçek açması, savaştan sonra oldu. Zira Sovyetler Birliği – ve o dönemde, onun liderliği altındaki geniş ve potansiyel olarak çok güçlü olan sosyalist kamp – Batı’daki emperyalist kampla doğrudan antagonizma içinde olan bir güç haline gelmişti. (Bu giderek daha belirgin hale geldi ve 1949’da Çin Devrimi’nin zaferi sonrasında bu sosyalist kamp daha da tehlikeli görülür hale geldi).

Bu yüzden, her ne kadar teorik olarak totalitarizm tahlili bir tarafta Sovyetler Birliği’ne, diğer tarafta Nazi Almanyası’na odaklanmış olsa da, ve her ikisi demokrasiye eşi görülmemiş bir tehdit oluşturan yepyeni türden bir devlet biçiminin iki tecessümü olarak görülse de, gerçekte bu tahlilin hedefi Sovyetler Birliği (ve onun bloğu) idi, zira Nazi Almanyası artık mevcut değildi – yenilgiye uğratılmış ve Almanya’nın batısında, demokrasi olarak yeniden doğmuştu. İşte bu ışık altında bakıldığında, Arendt’in totalitarizmi, genel olarak tiran veya despotik diktatörlükler olarak tanımladığı öteki rejimlerden katı bir şekilde ayırma ısrarındaki mana anlaşılabilir.

Arendt'e göre faşist İtalya hiçbir zaman tam anlamıyla totaliter değildi. [v]Arendt, Sovyetler Birliği'yle karşılaştırdığı Nazi Almanyası örneğinin bile 2. Dünya Savaşı'nın başlangıcında "henüz tamamen totaliterleşmediğini" söyler ve "Almanya ancak savaş kazanmış olması halinde tam gelişmiş bir totaliter yönetimi tanıyabilecekti" der.[vi] Yine bu açıdan bakıldığında, Arendt'in şu temel argümanının anlamı tam olarak kavranabilir: "Bu yüzden toplama kampları korkusu ve bunun sonucunda total tahakkümün niteliğinin görülmesi, sağ ve sol arasındaki modası geçmiş siyasi farklılıkları geçersiz kılmaya ve onların yanında ve üstünde, *çağımızın olaylarını yargılamada siyasi açıdan en önemli ölçütü getirmeye yarayabilir: totaliter tahakküme hizmet edip etmedikleri.*"[vii]

Bu ifadelerin 1950 yılında kullanıldığı düşünüldüğünde ve Arendt'in yukarıda alıntılanan ayrımı akılda tutulduğunda, bu "ölçüt", Sovyetler Birliği'ni ötekilerden ayırmanın temeli işlevi görür: Sovyetler Birliği çağdaş ifadeyle, "modern dünyada kötülüğün odak noktası"dır. Aynı zamanda bu "ölçüt", "hür dünyanın" büyükçe bir parçasını meydana getiren ve pek de demokratik olmayan çok sayıda rejimin için bir savunma işlevi ve elbette, Batılı emperyalist demokrasileri güzelleştirme ve dikkatleri bu rejimlerin suçlu doğasından uzaklaştırma işlevi görür. İşte bu "totalitarizm" teorisinin gerçek içeriği ve siyasi rolü budur.

O halde yeniden, bu teorinin bazı temel sacayaklarına dönelim. İlk olarak, bu sacayakların havada durduğu gözlemlenmelidir: bu teori, nesnel gerçekliği, özellikle de toplumun ve devletin maddi temelini görmezden gelen, inkar eden ve/veya çarpıtan idealist varsayımlar üzerine kuruludur. Öncelikle devlet meselesini ele almak gerekirse, daha önce belli bir uzunlukta tartışılan şeyi hatırlamak gerekir: devlet hiçbir zaman nötr bir güç değildir ve hiçbir zaman herkes için demokrasi sağlayamaz – devlet her zaman bir tür veya başka bir tür diktatörlüğü temsil eder. Fakat bir *sınıfın* diktatörlüğünü temsil eder; sınıfsal çıkarlardan uzakta – veya üstünde –

duran, yahut sınıf ilişkilerinin kök saldığı toplumun ekonomik temelinden bir biçimde kopmuş olan belli bir bireyin, grubun, partinin veya hareketin diktatörlüğünü değil. Raymond Lotta'nın bu noktadaki (günümüzün Sovyet toplumuyla ilgili bir tartışma sırasında yaptığı) özlü değerlendirmeye bir kez daha yer vermek gerekirse:

Devlet, şu ya da bu sınıfın çıkarları için işlemedi için baskı yapılabilecek, herkes tarafından elde edilebilir, nötr bir araç değildir. (...) Devlet, toplumun nesnel bir yapısıdır ve karakteri, önde gelen personelinin sınıf kökenleri tarafından değil, kendisinin de bir uzantısı olduğu özgün toplumsal işbölümü tarafından ve son kertede hizmet edip yeniden üretmesi gereken üretim ilişkileri tarafından belirlenir.[viii] Totalitarizm teorisinin bilmediği (yahut bilmediğini iddia ettiği) şey, tam da yukarıda altı çizilen noktadır. Bu yüzden, Hitler yönetimindeki Almanya ile Stalin'in liderliği dönemindeki Sovyetler Birliği arasındaki bazı biçimsel benzerlikler, sadece demokrasiden değil, bugüne kadar bilinen bütün diktatörlük biçimlerinden (tiranlıklar, despotizmler, otokrasiler, vs.) de derin bir şekilde farklı, yepyeni bir devlet tipi hakkında bir teori uydurmak için kullanılmaktadır. Gördüğümüz üzere, anti-totaliter teorisyenler tarafından tanımlanan haliyle totalitarizmin özü yalnızca tek partinin açıkça otorite ilanında bulunması olmadığı gibi, parti yönetiminin mutlak bir Lider'de cisimleşmesi de değildir, hatta partinin idealleri ve Lider'in iradesi adına düşmanların açıkça ortadan kaldırılması da değildir; her şeyden önce dünyayı, dahası, beşeri toplumu meydana getiren insanları da toplumsal ilişkileri, düşünceleri, değerleri, ahlakları, hatta hisleri ve duyguları açısından kontrol etme ve yeniden şekillendirme – onları özleri itibariyle değiştirme – yönünde açıkça ilan edilmiş ve ciddi bir şekilde istenen bir hedeftir.

"Hitler Almanyası" ve "Stalinist Rusya" arasındaki derin farklardan bahsetmeden önce, ilk olarak, dünya tarihinde bu

iki devletin var olduğu – ve totalitarizm teorisinin dünya-tarihsel matrisini şekillendiren – hayati dönemde, yani 2. Dünya Savaşı'na uzanan ve savaş sırasında devam eden dönemde, dünyanın öteki güçlerinden farklı olarak bu iki devlette gerçekten benzer olan şeyin ne olduğunu göstermek gerekli görünüyor. Temel benzerlik, her iki devletin de aşırı derecede zor durumda olması ve aşırı önlemlere sürüklenmesi değildi – bu, söz konusu dönemde dünyanın bütün güçleri için geçerli olan veya geçerli olacak olan bir durumdu. Benzerlik, her iki devletin de Avrupa devletlerini (ve ABD'yi) içine alan bütün bir güç ilişkileri yapısını – İngiliz-Fransız (ve Amerikan) çıkarlarının hakim olduğu güç ilişkilerini – sert bir şekilde değiştirebilecek ve bu şekilde de dünyadaki güç ilişkilerini İngiliz-Fransız-Amerikan çıkarları açısından hayli yıkıcı olacak şekilde dönüşüme uğratabilecek bir durumda olmasıydı. Fakat benzerlik bundan ibarettir. Bu dönem boyunca Almanya, her ne kadar ülke içinde “klasik” burjuva demokrasisi biçimiyle değil, burjuva diktatörlüğünün faşist – açıkça terörist – biçimiyle yönetilmiş olsa da, bir burjuva emperyalist devletten başka bir şey değildi ve hep de öyle kaldı. Bu dönemde Sovyetler Birliği ise, her ne kadar nasıl uygulanacağı ve sosyalist sistemin nasıl korunup genişletileceğı konusunda ciddi hatalar – hatta ağır hatalar dersek abartı olmaz – yapılmış olsa da, sosyalist bir devlet, bir proletarya diktatörlüğü idi ve öyle kaldı.

Bu bizi, daha önce altı çizilen temel noktaya geri götürüyor: bütün özgünlükleriyle (“klasik” kapitalist ekonomi politikalarından “sapmalar” dahil) birlikte Nazi Almanyası'ndaki üretim ilişkileri, işbölümü ve birikim dinamikleri kapitalizme, özel olarak da emperyalist aşamadaki kapitalizme aitti; aynı dönemde Sovyetler Birliği'nde ise, karşılaşılan bütün zorluklar ve toplumun sosyalist dönüşümünün gerçekleştirilmesinde ve ileriye taşınmasında gerçekleşen hatalarla birlikte üretim ilişkileri, işbölümü ve birikim süreci sosyalizme aitti. Elbette sosyalizmin komünizme geçiş *halinde* bir toplum olduğu ve ona eski toplumdan miras kalan

pek çok kalıntının ve “kusurun” damga vurmaya devam ettiği, dahası, bu toplumun sosyalist ülkenin kendi içinde ve uluslararası düzeyde kapitalist restorasyon güçlerine karşı hayatta kalmak için mücadele eden bir toplum olduğu vurgulanmalıdır – ki bütün bunlar, 2. Dünya Savaşı’na uzanan dönemde ve savaş esnasında Sovyetler Birliği’nde çok çetin bir şekilde ifadesini bulmuştur – ancak bu yine de, sosyalizm ve kapitalizm arasındaki temel, nitel farkı hiçbir şekilde ortadan kaldırmaz. Stalin dönemindeki sosyalist Sovyetler Birliği ile emperyalist Nazi Almanyası (ve bu açıdan İngiltere, Fransa, Amerika Birleşik Devletleri, öteki emperyalist ülkeler ve Stalin sonrasında bizzat Sovyetler Birliği) arasındaki bazı tali benzerlikler de, bunlar arasındaki temel, nitel farkları gizlememelidir.

Bu ise bizi, anti-totaliterlerin toplum hakkındaki bilimsel, maddi yöntem ve analize zıt düştükleri bir diğer belirleyici boyuta getirmektedir. Onların totalitarizm konseptleri hakkındaki en çarpıcı şeylerden biri, bunun (ister kapitalist, ister sosyalist, ister Sağ, ister Sol olsun) varsayılan totaliter toplumun ekonomik temelindeki her türlü çelişkiyi ve dinamik gerilimi neredeyse tamamen (hatta yer yer tamamen) ortadan kaldırma biçimidir. Bu, (başında Büyük Birader’in olduğu, yahut onda kişiselleşmiş) yönetici parti elitinin ekonomik alan da dahil olmak üzere her şeyi mutlak surette elinde ve kontrol altında tuttukları, Orwell’in 1984 romanında çok açıktır. Onun yürüttüğü savaşlar (yahut bu savaşların görünümü – bu savaşların gerçekten olup olmadığı, yahut önemli olup olmadığı hiçbir zaman tam olarak açık değildir) ekonomik sistemin altında yatan çelişkilerden türemez – ki gerçekte, hakiki dünyada son kertede bütün savaşlar bundan türer. Romanda savaşlar yalnızca, nüfusun, duygularına varıncaya kadar manipüle edilmesinin ve kontrol edilmesinin sonucudur. Belli bir açıdan Orwell bunun için mazur görülebilir, zira bilimsel bir analiz sunduğunu iddia etmemekte, edebi kurgu yazmaktadır. Ancak bütün ciddiyetiyle şunu iddia eden Arendt aynı şekilde mazur görülemez:

[Totalitarizmin yükselişiiyle birlikte] biz gerçekten de, kâr ve iktidar üzerine kurulu burjuva çağının ve emperyalizm ve yayılmanın sonuna geldik. Totalitarizmin saldırganlığı, iktidar şehvetinden türemez, ve eğer yayılmayı hararetle isterse, bunu ne yayılma aşkına, ne de kâr için yapar: yalnızca ideolojik nedenlerden ötürü, dünyayı tutarlı hale getirmek için, kendi üst duygusunun haklı olduğunu kanıtlamak için yapar.[ix]

Burada böyle bir ifadeyi kapsamlı bir şekilde çürütmek, yahut *Totalitarizm*'de görülen haliyle Arendt'in siyasal iktisadını kapsamlı bir şekilde incelemek mümkün değil. Ancak neyse ki, burada bunu yapmak gerçekten gerekli de değil: günümüzün dünyasının emperyalist devletlerinin – Sovyetler Birliği dahil – gerçek dinamikleri ve dürtüleri hakkında kapsamlı bir analiz başka bir yerde[x] yapılmıştır; dahası, bizzat hayatın kendisi – ve şu günlerde etrafımızda olan olayların incelenmesi – Arendt'in argümanlarını çürütmek için zengin bir kaynak sunmaktadır. Ancak şunu da belirtmek yerinde ve ifşa edici olacaktır: Arendt'in emperyalizm analizi, yoğun bir şekilde Rosa Luxemburg'un teorilerinden etkilenmiştir. Bu, Arendt'in Luxemburg'dan alıntı yaptığı şu pasajda görülebilir:

Emperyalizm çağını önceleyen on yıllar içinde süregiden krizler, kapitalistler üzerinde, üretime dayalı bütün bir ekonomik sistemlerinin arz ve talebe bağlı olduğu ve bunun artık “kapitalist toplumun dışından” gelmesi gerektiği düşüncesini yaratmıştı. Böyle bir arz ve talep, kapitalist sistem bütün üretken kapasitesiyle bütün sınıfları bir arada kontrol etmediği sürece, ulusun içinden geldi. Kapitalizm bütün ekonomik yapıyı kapladığında ve bütün sosyal tabakalar onun üretim ve tüketim sisteminin yörüngesine girdiğinde, kapitalistler açık bir şekilde, bütün sistemin çöküşünü görmek veya yeni pazarlar bulmak, yani, henüz kapitalizme tabi olmayan yeni ülkelere nüfuz etmek arasında bir seçim yapmak zorunda kaldı ve bu şekilde yeni ve kapitalist olmayan bir arz ve talep yapısı sunabildi.[xi]

Luxemburg bir devrimci, “Almanya Komünist Partisi’nin, 1919 yılında Sosyal Demokrat Parti’nin himayesi altında çalışan askeri otoriteler tarafından katledilen bir kurucusu” idi.[xii] Fakat onun duruşu ve çizgisi aynı zamanda reformist eğilimler tarafından karakterize ediliyordu. Bunun temeli de, onun hatalı politik-ekonomik teorisinde görülebilir.

America in Decline’da izah edildiği gibi:

Luxemburg, kapitalist gelişmenin emperyalist aşamasının özgünlüğünü, özellikle de tekel ve rekabet arasındaki çelişkiyi anlayamadı. Luxemburg’a göre kapitalizmin uluslararası itkisi, temel olarak büyüme ve dünyanın geri kalanıyla olan ticaretinin kapsamını genişletme meselesiydi...

1913 yılında Luxemburg, temel teorik çalışması olan *Sermaye Birikimi*’ni yayınladı. Orada ve arkasından gelen *Anti-Kritik*’te talepte kronik azalma üzerine kurulu bir şema ileri sürdü... Luxemburg’a göre bu talep açığının kapatılması, ilave yapmaksızın bu çıktıyı emebilecek, kapitalist toplumun dışında yer alan bir alıcılar sınıfını gerektiriyordu ve bu tüketiciler, ağırlıklı olarak sömürgelerde bulunan, kapitalizm öncesi veya kapitalist olmayan kesimlerde bulunacaktı. Ancak nihayetinde bu tabakalar kapitalist üretim sürecine dahil edilecek ve bu meta ürününü gerçekleştirecek kimse kalmayacaktı. Bu yüzden kapitalistler, artı değeri gerçekleştiremeyecek ve daha fazla genişlemenin altına imza atamayacaktı.[xiii]

Kapitalizmin kendi dinamiğinin dışında nihai sınırlarına varacağı şeklindeki içerimleriyle birlikte böyle bir tahlile, aşamacı siyasi eğilimlerin, işçileri kendi safların “dışından” veya “üstünden” hızlandırmak yoluyla proleter devrimi ivmelendirme çabalarına direnmenin eşlik edeceğini görmek zor değildir – Lenin’in (özellikle *Ne Yapmalı?* eserinde), çok yerinde bir şekilde teşvik ettiği şey de tam da bu çabalardır.[xiv] Bu Luxemburg’cu tahlilin, (bir Sosyal Demokrat ve çok kibarca söylemek gerekirse bir karşı-devrimci olan)

Arendt tarafından ele alındığında, kapitalizmin ve emperyalizmin temel olarak kendi sınırlarına vardığını ve yerine totalitarizmin geçtiğini söyleyen bir çizgiye dahil edileceğini görmek de zor değildir. Bir düzeyde bu da, ilk örneğinde trajedi, ikinci örneğinde komedidir. Fakat bu örnekte, totalitarizm hakkındaki komik teoriler, özellikle de gerçek komünizme ve günümüzün Sovyet sosyal emperyalizmine karşı hücumlarında, Batılı emperyalistlerin elinde silah olarak ölümcül derecede ciddi bir rol oynamaktadır.

Bu noktada, Arendt'in *Totalitarizm*'inde Stalin'e yöneltilen başlıca iftiralarda ve "Stalinist Rusya"daki olaylara dair çarpıtmalardan bazılarına yanıt vermek, bilhassa gerekli hale geliyor. Stalin, olumlu yanıyla (ki bu onun temel yanısıdır), proletarya diktatörlüğünün sıkı bir şekilde uygulanmasını ve sosyalist dönüşümün gerçekleştirilmesi yönündeki ilk derin adımları temsil eder; (önemsiz değilse de) tali olan olumsuz yanıyla ise, ölümünden sonra iktidara gelen ve Sovyetler Birliği'nde kapitalizmi restore eden, dünyanın ilk sosyalist devletini bir sosyal-emperyalist yırtıcı hayvana dönüştüren revizyonistlerin bazı özelliklerini taşır. Stalin, her iki yanıyla da – akıl sınırlarının ötesine geçecek şekilde çarpıtılıp ürkütücü bir canavarlık biçimine sokulmak suretiyle – anti-totaliter saldırının hedefini teşkil etmiştir.[xv] Arendt, Stalin'e yönelik saldırısında "Stalin döneminde" gerçekleşen bazı hataları – karşı devrimcileri tanımlamak ve ortadan kaldırmak için temel olarak kitlelerin bilinçli aktivizmine dayanmak yerine gizli polise aşırı derecede bel bağlanması; temelden farklı iki çelişkinin (halk ve düşman arasındaki çelişkiler ve halkın kendi arasındaki çelişkiler) birbirine karıştırılması, böylelikle halk arasındaki baskının ve "ürpermenin" çok geniş hale gelmesi ve halkın eski sömürücülere, özellikle de yeni ortaya çıkmış sömürücülere karşı sınıf mücadelesi yürütme becerisinin fiilen altının oyulması; tarımın kolektivizasyonundaki bazı aşırılıklar; ve bütün bunların yanında, özellikle de toplumdaki genel mücadelenin hayati bir boyutu olarak parti içi mücadelelerin

bir parçası olarak, tarihin kaba bir şekilde yeniden yazılması – değerlendirmekle yetinmez. Arendt, teröre maruz kalan ve/veya idam edilen tamamen masum milyonlarca insan hakkında korku hikayeleri icat etmekle, yahut bu hikayeleri tekrar etmekle de yetinmez. Elbette, Almanya’yla çatışma halinde olan ve Stalin’in, 1930’ların sonlarında ve Sovyetler Birliği’nin Almanya’nın saldırısına uğrayıp 2. Dünya Savaşı’na girmesi sonrasında ittifak arayışı içinde olduğu Batı demokrasilerinin emperyalist ve gerici niteliğinin örtbas edilmesiyle ilgili eleştiriler daha da azdır – oysa Stalin bu sebepten ötürü eleştirilebilir ve eleştirilmelidir. Arendt bunun yerine sadece gerçek hataları değil iftira amaçlı fabrikasyonları da abartıp yeniden şekillendirmekte, böylelikle yapılan her şey (ve yanısıra, yapılmayan pek çok şey) gerçek maddi temelinden, yahut hakiki siyasi bağlamından koparılmakta ve aşkınsal bir totaliter iradenin ifadesi olarak yeniden yorumlanmaktadır. Daha basit bir şekilde ifade etmek gerekirse, olan biten her şey totaliterlerin komplosu, Stalin de baş totaliterdir. Ne gerçek bir sınıf mücadelesi, ne Sovyetler Birliği etrafındaki emperyalist kuşatma, ne sosyalist sisteme içeriden veya dışarıdan gelen bir tehdit, hatta ne de sosyalizm vardır – yahut tüm bunlar hangi derecede var olursa olsun, gerçek dürtünün uygun bahanelerinden ve örtülerinden ibarettir: tam tahakküme yönelen totaliter dürtüdür bu. Birkaç örnek bunu açık hale getirecektir.

Pek çok insan uzun süre boyunca, Lenin’in ölümünden sonra Stalin, Troçki ve Sovyet Komünist Partisi liderliğinden pek çok kişi arasında, İngiltere, ABD ve Fransa’nın hakim olduğu ve 1. Dünya Savaşı sonucunda Almanya’nın ezildiği, ancak Almanya’daki devrim girişimlerinin de ezildiği ve hiçbir yerde yakın zamanda başarılı bir sosyalist devrim ihtimalinin bulunmadığı uluslararası durum bağlamında Sovyet toplumunun hangi yönü izlemesi gerektiği konusunda gerçek bir mücadelenin olduğunu kabul etmiştir. Fakat Arendt bizi bunun bir yanılsamadan ibaret olduğuna inandırmaya çalışmaktadır. Ona göre bütün mesele – özellikle de Stalin’in tek ülkede

sosyalizmin mümkünlüğü çizgisi ile bunu reddeden Troçki'nin "sürekli devrim" teorisi arasındaki bütün bir çatışma – bir icattan, Stalin'in mutlak iktidar peşindeki çabası dahilinde kullandığı bir araçtan ibaretti. şaka yapmıyorum – gerçekten de söylediğı bu: "Stalin de 'tek ülkede sosyalizm' teorisini icat edip dünya devriminin mesuliyetini Troçki'nin üzerine attığında, hem Rus kamuoyunu hem de Rus olmayan dünyayı dikkate almıştı."[xvi]

Arendt'in bize söylediğine göre, Sovyetler Birliğı'nde tarımın kolektivizasyonu konusunda da aynısı geçerliydi. Arendt bütün meseleyi, katıksız bir felaket olarak ele almaktadır. Lenin'in 1920'lerin başlarında İç Savaş sonrasında, geçici bir önlem olarak hayata geçirdiğı – ve açıkça geri adım olarak tanımladığı – Yeni Ekonomi Politikası'nın süresiz olarak devam ettirilmesi gerektiğini savunuyor gibi görünmektedir. Stalin'in bundan kopup Arendt'e göre felaket sonuçlar getiren zorla kolektivizasyonu getirme sebebi ise, o dönemde Sovyetler Birliğı içinde sosyalizm ve kapitalizm arasında sürdürülen – kırsalın, yoğunlaşma noktası ve belirleyici bir alan olduğı – bir mücadele değil, (bir kez daha söylememe gerek var mı?) onun mutlak iktidar peşinde koşan totaliter ynelimiydi. Bu yüzden Arendt şunları yazabilmiştir: 1930'ların başlarında Stalin rejimi "sınıfların tasfiyesine yönelindiğinde", içe,

İdeolojik amaçlar ve propaganda amaçları doğrultusunda, mülkiyet sahibi sınıflarla, şehirlerdeki yeni orta sınıfla ve kırsaldaki köylülükle başladı. Hem sayıları hem de mülkiyetleri sebebiyle köylüler, o zamana dek Birlik içinde potansiyel olarak en güçlü sınıftı; sonuç olarak, onların tasfiyesi, byn öteki grupların tasfiyesinden daha kapsamlı ve daha acımasız oldu ve bu tasfiye, kulak'ların mülksüzleştirilmesi ve kolektivizasyon bahanesi altında yapay kıtlık ve sürgün üzerinden gerçekleşti.[xvii]

Bunun gibi sözlere daha ziyade kızmak mı gerekir yoksa hayret etmek mi gerekir, bilinmez. Arendt'in söylediklerinde, o dönemde Sovyetler Birliğı'nde köylülük arasında keskin bir

sınıfsal kutuplaşma olduğunu, yahut özel olarak bu kulak'ların (zengin köylülerin) kırdaki zorlu, hatta çoğu zaman aşırı derecede çaresiz koşullardan, vurgunculuk için ve genel olarak daha da zenginleştirmek için pek çok defa ve acımasızca istifade ettiğini, pek çok insan açlıktan ölmenin eşiğine gelmişken fiyatları yükseltmek için tahıllarında elinde dahi tuttuğunu gösteren hiçbir şey yoktur. (Arendt neredeyse, kulak'ları Stalinist Totaliter Propaganda Bakanlığı – Orwell'ın 1984'ündeki Hakikat Bakanlığı – tarafından icat edilmiş mitsel yaratıklar olarak ele alır.) Evet, kulak'lara karşı mücadelede ve 1920'lerin sonlarından 1930'ların başlarına kadar tarımın kolektivizasyonu sürecinde hatalar yapılmıştır – bazen kolektivizasyon temposu fazla yüksek olmuş, iknaya dayanılması gerektiği halde bazı durumlarda güç kullanılmış, bazen kulak'larla birlikte orta köylüler de hedef olmuş ve başka hatalar yapılmıştır (Bizzat Stalin de bu hatalara dikkat çekmiş ve bunların çoğunun giderilmesi için çabalamıştır[xviii]) Fakat Arendt'in ve öteki “anti-Stalinistlerin” söylediği şeylere karşın, kulak'lar eskilerden kalma bir tarımsal yaşam tarzını temsil etmiyordu: onlar aç gözlü, vurguncu sömürücülerdi.

Fakat Arendt'in tarihi, anti-totaliter mitolojiye uygun olarak yeniden yazma çabalarının en şok edici ve aynı zamanda en temel boyutu ise, “Stalinist Rusya” ve “Nazi Almanyası” arasında, yahut Sovyet komünistleri ve Naziler arasında herhangi bir temel antagonizma olduğunu reddetme çabasıdır. Arendt, bu iki partinin ve kişisel olarak Hitler ve Stalin'in, birbirine karşı çok büyük saygı ve karşılıklı hayranlık duyduklarını söylemektedir. Bunu ispat etme ve uç noktasına taşımak amacıyla da, her iki tarafın birbiri için kullandığı saygı ifadelerinden alıntılar yaptığı gibi (ki bu pekala görmezden gelinebilir: hangi ciddi düşmanlar birbirlerine şu veya bu şekilde saygısını ifade etmemiştir ki?) daha da ileri giderek “bazı savaş sonrası efsanelerin aksine, Hitler hiçbir zaman Bolşevizm'e karşı ‘Batı'yı’ savunmak niyetinde değildi; fakat her zaman, Sovyet Rusya'ya karşı savaşın ortasında bile,

Batı'nın yıkımı için 'Kızillara' katılmaya hazırdı" iddiasında bulunmaktadır.[xix]Hitler'in hiçbir zaman Bolşevizm'e karşı Batı'yı savunma niyetinde olmadığı iddiası, onun Batı'daki öteki güçleri bizzat yenmek isteme niyetinde olması anlamında doğruysa da, Hitler'in Bolşevizm'e karşı bir sorununun olmadığı, onun öfkeli anti-komünizminin bir maskaralık olduğu iddiası gülünçtür; ve birilerinin, çok sayıda kişi tarafından ciddiye alınan bir kitap içinde bunu savunabilmiş olması dikkat çekicidir. Hitler'in Sovyetler Birliği'yle olan çetin, öğretücü savaşı (Arendt'in bu savaştan sadece "mücadele" diye bahsettiğine dikkat edin) sırasında bile Batı'nın yıkımı için "Kızillarla" işbirliği yapabileceği iddiasına gelince, bu yalnızca eski atasözünü doğrular niteliktedir: "üzerine ne yazılırsa kağıt onu tutar". Neye inanmamız bekleniyor? Almanya ve Sovyetler Birliği arasında, dört yılı aşkın süre boyunca devam eden ve Avrupa'daki genel savaşın belirleyici cephesini teşkil eden, uğruna Hitler'in her şeyini riske ettiği ve son kertede kaybettiği, Sovyet halkının ise Hitler'in komutası altındaki güçlü askeri aygıtı yenilgiye uğratmak için muazzam fedakarlıklar yaptığı bu savaşın, Hitler'in veya Stalin'in bir tür hevesinin sonucu olduğuna mı? Yahut Arendt'in varsaydığı gibi, Hitler'in eğilimlerine rağmen bir türlü bir araya gelememeleri nedeniyle (bu Stalin'in "hatası" mıydı?), totaliter iradeler çatışması olduğuna mı? Öyle görünüyor ki anti-totaliter teorisyenler, tarihi işte bu şekilde yazıyor (yahut yeniden yazıyor).

Bu hayati olayların gerçek tarihi, altında yatan sebepler ve itici güçlere dair temel bir tahlille birlikte, *America in Decline*'da özlü bir biçimde özetlenmiştir. Arendt'in bütün bunları çarpıtmadaki fabrikasyon ve gizlemelerinin vardığı derinlik sebebiyle ve genel olarak bu konuda var olan büyük kafa karışıklığı ve yanlış bilgilendirme nedeniyle, söz konusu kitaptaki bu özetten uzunca bir alıntı yapmaya değer:

İkinci Dünya Savaşı'nın kökleri, 1918 yılında dünyanın yeniden paylaşılmasına yatar. İki savaş arası dönem tam olarak buydu:

kaçınılmaz olarak bozulacak olan bir ateşkes. Britanya rakiplerini yenilgiye uğratmış, ancak uluslararası pozisyonunu büyük ölçüde zayıflamış halde bulmuştu. ABD bu süreçten daha güçlü çıkmış, en gelişmiş sömürgelerin bulunduğu Latin Amerika'daki konumunu konsolide etmişti. Fakat öteki emperyalist güçlerin Asya ve Afrika'daki en kârlı ve stratejik açıdan temel öneme sahip pozisyonlardan uzaklaştırılması halen çetin bir mücadeleyi gerektiriyordu. ABD, Britanya'nın Uzakdoğu'daki sömürgeleri ve nüfuz alanları üzerinde tasarımlara sahipti – bu tasarımlar, 1930'larda derin bir krizin ortaya çıkması ve sürmesi sonucunda zorunlu hale gelmişti. Japonya'nın imparatorluğunu genişletme ihtiyacı, ilk emperyalistler arası savaş sonucunda ancak kısmi bir düzeyde gerçekleştirilebilmişti ve kendini daha da güçlü bir şekilde ortaya koyuyordu. Alman burjuvazisi son savaşta yenilginin boğucu çarkını kıramamıştı ve hem Britanya'yla, hem de özellikle Fransa'yla doğrudan çatışmaya girmeden yeni nüfuz alanları kazanamazdı.

Almanya, batı sınırında Fransa ve Belçika ile, doğuda, çoğu Fransa tarafından desteklenen küçük devletler arası bir dizi ittifakla, Avrupa sahnesindeki denizde ise halen hakim konumda olan İngiliz donanmasıyla karşı karşıyaydı. Savaşın açılış safhaları, Almanya'nın İngiliz-Fransız emperyalist cephesinin bir yanını kırmak ve izlenecek daha büyük yarışta bunu kendi lehine çevirmek için Polonya'ya saldırmasına tanık oldu. Polonya'ya yapılan İngiliz ve Fransız yardımı, Almanya'yla olan yarışlarının parçası olarak, bu cephe yanını sağlamlaştırmak üzere genişledi...

(...) İngilizlerin Almanlarla uğraşma stratejisi ilk ifadesini, Başbakan Neville Chamberlain'in "yatıştırma" politikasıyla buldu. Chamberlain'in Sudetenland'ı Almanya'ya veren 1938 Münih anlaşmasındaki amacı, gerçekte, Almanları doğuya, Sovyetler Birliği'yle çatışmaya itmektir... Ancak İngilizler açısından da, ABD açısından da, Alman emperyalistlerinin Sovyetler Birliği'ni çiğnemesine yol açmak gibi bir mesele

yoktu: Almanların orada boğulmasını istiyorlardı. Sovyetler Birliği, gayet haklı olarak, kendini çığnetmemeye de, bitkin düşmemeye de kararlıydı. Sovyetlerin zaman kazanma ihtiyacı, Almanların da Sovyetler Birliği'ni kuşatma altına almadan önce batıda muhafaza edilebilir bir periferi oluşturma ihtiyacı sebebiyle, iki ülke Ağustos 1939'da karşılıklı saldırmazlık paktı imzaladı...

Almanya, kendi açısından, dünyadaki mevcut bölünmeyi delip geçmenin ve İngiltere'yi hakim emperyalist güç olmaktan çıkarmanın (ve son kertede onun sömürgeci imparatorluğunu yutmanın) İngiltere üzerinde baskın bir siyasi ve askeri üstünlük elde etmeden mümkün olamayacağını farkındaydı. Alman emperyalistleri bakımından Britanya'yı dizlerinin üstüne çökertmenin yolu Sovyetler Birliği'ni yenilgiye uğratmaktan geçiyordu. SSCB'nin sanayisini, tarımını ve güneydeki petrol sahaları gibi zengin maden kaynaklarını yağmalamak, kendi içinde değerli olmakla birlikte, esasen Almanya'yı savaşın sonraki aşamalarına hazırlamak için temel önem taşıyordu. Almanya bundan sonra askeri ağırlığını, bütün kıta Avrupası'nın kaynaklarından beslenen Batı'ya yöneltebilirdi...

(...) Zamanla ortaya çıktı ki, ABD ve İngiliz müttefiklerinin Almanya'yı yenmesinin yolu esas olarak Sovyet Kızıl Ordu'sundan geçiyordu. Bu noktadaki askeri tarih çok açıktır. Winston Churchill bile Mart 1943'te, takip eden altı ay boyunca Büyük Britanya ve Amerika Birleşik Devletleri'nin yarım düzine Alman bölüğüyle "oyalanacağını", Stalin'in ise 185 bölükle karşı karşıya olduğunu kabul etti. Toplam tablo itibarıyla Sovyetler Birliği savaştan kaynaklı olarak 20 milyon kayıp vermiş, bunlardan 7,5 milyonu doğrudan doğruya çatışmada ölmüştü. İngilizlerin, Fransızların ve ABD'nin savaştaki toplam kaybı ise 750 binin altında – Sovyet kayıplarının onda birinden az – idi. Basitçe söylemek gerekirse, Almanya'nın yenilgiye uğratılmasının mesuliyeti, Sovyetler Birliği'ne aitti. Almanlar da, ABD emperyalistleri de güç ve azime dayanmamıştı; Alman ilerlemesi Stalingrad'da

durdurulduktan sonra Sovyet ordusunun Alman istilacıları püskürtmesini sağlayan ise bu güç ve azimdi. Onlar elbette, bunun getireceği siyasi yansımaları da öngörmemişlerdi.[xx] rendt'in *Totalitarizm*'inde en göze batan şeylerden biri, Stalin'in 1930'ların ortalarından sonlarına kadar "Batı demokrasilerini", Almanya'ya karşı Sovyetler Birliği'yle ittifaka sokma çabalarını geçiştiriyor (hatta görmezden geliyor) olmasıdır – "Batı demokrasilerinin" bu politikaya yönelik reddiyesi ise, daha önce sözü edilen 1938 Münih Paktı olmuştur. Daha önce belirtildiği gibi, Stalin'in bu politikası, bu "Batı demokrasilerinin" emperyalist ve gericî niteliğini bir düzeyde örtmesi sebebiyle, bizzat demokrasinin sınıfsal içeriğini bulandırması sebebiyle ve hedeflenen ittifakın gereksinimleriyle uyumlu olarak uluslararası komünist hareketin yönünü saptırması sebebiyle eleştirilebilir ve eleştirilmelidir. Ancak buradaki önemli nokta, Stalin'in 1939 yılında Almanya'yla saldırmazlık paktına girmesinin, "Batı demokrasilerini" Almanya'ya karşı ittifaka çekme girişimlerinin defalarca reddedilmesinden sonra olmasıdır; ve *America in Decline*'da izah edildiği gibi, o tarihte Almanya'yla bu paktın imzalanması, "Sovyetlerin zaman kazanma ihtiyacı, Almanların da Sovyetler Birliği'ni kuşatma altına almadan önce batıda muhafaza edilebilir bir periferi oluşturma ihtiyacı"ndan kaynaklıydı. Fakat Arendt elbette bunların hiçbirinden bahsetmez, yahut bunların hiçbirinden doğru bir bakış açısıyla bahsetmez (Arendt Sovyet dış politikasında meydana gelen ani ve çarpıcı değişimlere birkaç gönderme yapar, ancak hiçbir zaman bunların gerçek temelini incelemeye yaklaşmaz ve tüm bunları yine... totaliter hilekarlık örnekleri olarak değerlendirir).

Arendt, bütün bunların içindeki gerçek dinamikleri, özellikle de Sovyetler Birliği'nin karşı karşıya olduğu gerçek ihtiyacı ve bu ihtiyaca yanıt olarak üretilen politikaları (bilimsel, devrimci, komünist bir bakış açısından tanımlanabilir ve tanımlanması gereken hatalarla birlikte) anlayamaz. Anlayamaz, zira bu onun, totalitarizmin Sol ve Sağ arasındaki ayrımları

aşan ve üstüne çıkan bir mantığının ve dinamiğinin olduğu şeklindeki anti-totaliter teorisinin ve kanaatlerinin merkezi bir unsurdur – bu olmadan, bütün söyledikleri çökecektir. Ona göre, hakikat ne kadar çarpıtılırsa çarpıtılsın, her şey, tüm gerçeklikler bu teorinin ve bu kanaatlerin prizmasından gözlemlenmelidir. Bu yüzden Arendt’in gözünde Marx’ın bilimsel metodolojisi – beşeri toplumsal örgütlenmelerin ve bunların tarihsel gelişimlerinin gerçek sebeplerini ortaya çıkarmak için şeylerin yüzeysel, çoğu zaman da tersyüz edilmiş görünümünün altına nüfuz etmesini sağlayan diyalektik ve tarihsel materyalizm, “Marx’ı dünya tarihini sınıf mücadelesi terimleriyle yeniden yazma yönündeki büyük çabası” haline gelir.[xxi] Zira eğer “tarihin itici gücünün sınıf mücadelesi olduğu[xxii] doğruysa – ki bu merkezi ve çok geniş bir anlam taşıyan bilimsel bir hakikattir – Arendt’in şunun gibi yorumları ispat etmesi mümkün olmazdı:

Nazilerin, doğa kanunlarının insandaki ifadesinin ırk kanunları olduğu şeklindeki inancının altında yatan şey, Darwin’in insanı şimdiki insan türleriyle durmak zorunda olmayan bir doğal gelişimin ürünü olarak gören fikridir; *tıpkı*, Bolşeviklerin sınıf mücadelesini tarihin kanunlarının bir ifadesi olarak gören inancının altında yatan şeyin, Marx’ın toplumu kendi hareket kanunuyla, kendisini de ortadan kaldıracığı zamanın sonuna doğru ilerleyen devasa bir tarihsel hareketin ürünü olarak gören nosyonu gibi.[xxiii] Burada dikkate değer olan şey yalnızca Arendt’in Marksizm’i gerici bir şekilde çarpıtması (ve Darwinizm’e yönelik gerici tutumu) değil, aynı zamanda Marksist sınıf mücadelesi teorisini, soykırım sonuçları getiren Nazi ırk teorisiyle aynı nitelikte görmesidir. Bu yüzden Arendt, utanmadan şu tür şeyler yazabilmiştir:

Nazi liderliğinin şunun gibi doktrinleri sadece propaganda aracı olarak kullanmayıp bunlara gerçekten inandığına da şüphe yoktur: “Doğa ve yaşam kanunlarını ne kadar doğru şekilde anlayıp gözlemlersek, (...) Kadir-i Mutlak’ın iradesine o kadar

uyum sağlarız. Kadir-i Mutlak'ın iradesine ne kadar iyi bakarsak, o kadar büyük başarı elde ederiz." Stalin'in öğretisini iki cümlede özetlemek için şunun gibi birkaç küçük değişiklik yapmanın yeterli olduğu da hayli aşıkardır: "Tarihin ve sınıf mücadelesinin kanunlarını ne kadar doğru bir şekilde anlayıp gözlemlersek, diyalektik materyalizme o kadar uyum sağlarız. Diyalektik materyalizme ne kadar iyi bakarsak, o kadar büyük başarı elde ederiz." Stalin'in "doğru öncülük" nosyonunu bundan daha iyi bir şekilde göstermek mümkün değildir.[xxiv] Stalin'in liderliği altında Marksizm-Leninizm'in bazı boyutlarını mekanik bir şekilde ele alma ve onun bazı unsurlarını dogmaya indirgeme yönünde bazı eğilimlerin olduğunu kabul etsek bile, kendi aklına sahip olan – yahut duruşu ve vizyonu, anti-totaliter a priori'cilik ve sınıfsal önyargılarla tamamen bulanmamış olan – herhangi birinin, Arendt'in "Stalin'in öğretisi" hakkında yaptığı "yorumlama"yla bile, Arendt'in bu "yorumlama"dan hemen önce alıntılıdığı, Nazi lideri Martin Bormann'a ait sözler arasındaki derin farkı anlamaması mümkün müdür? Salt iki insanın kapsamlı bir dünya görüşüne bağlı olması ve bu dünya görüşüne bağlılığın dünyayı istenen şekilde değiştirmekle doğrudan doğruya bağlantılı olduğunu savunması, bu dünya görüşlerini temelde aynı hale getirir mi? Yahut aralarındaki farkı önemsiz hale getirir mi? Diyalektik materyalizm ve gerici idealizm arasında, özellikle bir Nazi tarafından algılanan haliyle "Kadir-i Mutlak'ın iradesine" inançla "tarihin ve sınıf mücadelesinin kanunlarının" anlaşılması arasında gerçekten de hiçbir fark yok mudur?

Şu an itibariyle, Arendt'e – ve genel olarak, özellikle sosyal demokrat anti-totaliterlere – yön veren şeyin bir teori değil, bir saplantı olduğu açık olmalıdır.[xxv] Ve Arendt'te, ("anti-Stalinizm olarak algılanan ve sunulan) manyakça bir anti-komünizme, çok gerici bir damarın da eşlik ettiğine dikkat edilmelidir. Bu, örneğin Darwin'i ele alma biçiminde görülmektedir. Darwin'in teorilerinin soy arıtımı gibi şeyleri meşrulaştırmak üzere – Nazi imha politikalarından

bahsetmiyoruz bile – çarpıtılması ve kötüye kullanılması, ifşa edilmesi gereken bir şeydir, ancak şunun gibi vurgular da ifşayı gerektirir: “evrimciliğin *bilim kisvesi giymesinden* yaklaşık bir asır önce, uyarıcı sesler, o tarihte henüz saf tahayyül aşamasında olan bir çılgınlığın içkin sonuçlarını önceden haber veriyordu.”[xxvi] Benzer bir şekilde, insan türlerinin büyük esneklik gösterebildiği, doğanın geri kalanına yanıt verme açısından büyük bir yoğrulabilirliği olduğu ve koşullardaki – her şeyden önce sosyal sistemlerdeki – değişimlerle beraber insanların duruşlarında, inançlarında, hatta hislerinde büyük değişiklikler yapabildiği anlayışı, mevcut düzende yerleşik bir çıkarı olmayan insanları muazzam bir şekilde özgürleştirir. Elbette insanların koşullarını değiştirmek ile duruş ve değerlerini değiştirmek arasındaki diyalektiği doğru şekilde ele almak, hem çok gerekli, hem de bir o kadar zordur – ve bu açıdan, hataları ve pozitif deneyimleri anlayıp toplamak son derece önemlidir – ancak Arendt gibi insanlara göre bu yönde çaba göstermenin kendisi bile korkutucudur. Bu yüzden şu kasvetli varoluşsal tefekkürleri duyarız: “Yunanlılardan beri biliyoruz ki, ileri derecede gelişmiş siyasi hayat, bu özel alan hakkında derin kökleri olan bir şüpheyi, her birimizin olduğumuz haliyle – *tek, eşsiz, değişmez halde* – meydana geldiğimiz gerçeğinin içerdiği rahatsız edici mucizeye karşı derin bir içerlemeyi üretmiştir.”[xxvii] Arendt, şunu da söylemektedir: “Ondokuzuncu yüzyıl pozitivizmi ve ilerlemeciliği, gösterilemez olan göstermeye, yani insanların doğaları itibariyle eşit, sadece tarih ve koşullar itibariyle eşitsiz olduğunu, bu yüzden haklar yoluyla değil, koşullar ve eğitim yoluyla eşit hale getirilebileceğini göstermeye koyulduğunda, insan eşitliği yönündeki bu amacı yolundan saptırmıştır.”[xxviii] Burada Arendt hem duruşunun burjuva (daha özel olarak da burjuva-demokratik) özünü, hem de aynı zamanda bu çağın burjuva-demokratik idealinin gerici özünü ortaya çıkarmaktadır: bir yandan eşitliğin en yüksek prensip olduğu, diğer yandan ise insan eşitliğinin “yalnızca haklar eşitliği” olduğu nosyonu ve savunusu. [xxix]

0 halde, her ne kadar Nazizm'i (ve faşizmin öteki varyantlarını) lanetli bir şey olarak görüp aktif bir şekilde onlara karşı çalıştığı açıksa da, [xxx]Arendt'in baskın saplantısının "Stalinizm"le olması bizi şaşırtmamalıdır. Arendt, verili herhangi bir anda kontrol ettiği herhangi bir devletin veya toprağın ötesinde, hatta partinin veya Lider'in ötesinde, totalitarizmin itici gücünün onun nihai hedefi olan dünyanın fethi ve herkes üzerinde mutlak tahakküm hedefi doğrultusunda ilerlemesi olduğunu iddia ederken [xxxi], aklında bulunan şey esas olarak "Stalinist" totalitarizmdir. *Totalitarizmin Kökeni*'nin yazıldığı bağlama (kitap ilk olarak 1951 yılında basılmıştı) ve Arendt'in Nazi Almanyası ile "Stalinist Rusya" arasında yaptığı ayrıma (ilkinin tam olarak totaliterleşmediğini, ikincisinin ise nihai olarak totaliterleştiğini savunuyordu) odaklandığımızda, sadece onun genel siyasi yönelimi değil, çok daha özgün bir siyasi amaç da tamamen aşikar hale gelir. Arendt, "totaliter olmayan dünyanın totaliter hükümetlerle olan diplomatik uğraşılarındaki hataları" arasında "en göze çarpanın" sadece "Hitler'le yapılan Münih paktı" değil, aynı zamanda "Stalin'la yapılan Yalta anlaşmaları" olduğunu ileri sürdüğünde [xxxi] bu, özellikle doğrudur. Bir kez daha söylemek gerekirse, Arendt bu değerlendirmeyi Hitler'in uzun süredir var olmadığı, dolayısıyla sadece bir totaliter bloğun olduğu bir dönemde yapmaktadır (hangisi olduğunu bilmiyorsanız, dikkatli okumamışsınız demektir). Ve bugün Batı emperyalizminin temsilcilerinin, Sovyet bloğuyla dünya savaşına – bir yanda demokrasi, Batı medeniyeti ve Yahudi-Hristiyan geleneği, diğer yanda tanrısız ateist, komünist totalitarizm arasında apokaliptik bir karşılaşma olarak şekillendirecekleri savaşa – hazırlık olarak yürüttüğü yoğun ideolojik ve siyasi hazırlığın parçası olarak açıkça Yalta Anlaşması'nı sorguluyor olması manidardır. İlaveten, Arendt totalitarizmden bahsederken "hidrojen bombası kullanımı insan ırkı için nasıl bir kıyamet demek olacaksa, toplama kampı sisteminin zaferi de insanlık için aynı amansız kıyamet demek olacaktır" dediğinde, [xxxi]bugün nükleer bir savaş kadar korkunç bir

şey varsa, onun da totalitarizme esir olmak olduğunu savunan bir Batı emperyalizmi sözcüsüne çok benzer bir bakış açısını dillendirmektedir.

Arendt'in *Totalitarizmin Kökenleri*'nde totalitarizmin teorik yönden altını oyma ve onu ifşa etme amacıyla gerçekleştirdiği girişimlerin bugün Batı emperyalizmi için, kitabın ilk yazıldığı zaman oynadığı rolden daha önemli bir rol oynayabilecek olması, belki de tarihin bir ironisidir. Katı bir şekilde söylemek gerekirse, bugün Sovyetler Birliği'nin ve onun bloğunun Arendt'in totalitarizm tanımına uymaması, bu ironiyi daha da arttırmaktadır. (Arendt, kitabı için 1967 önsözünü yazdığı zaman bunu az-çok biliyordu).^[xxxiv]Fakat bu, bir kez daha, otalitarizm konseptinin sadece bilimsel geçerlilikten yoksun olmakla, yahut sadece burjuva-demokratik bir çılgınlık olmakla kalmadığının altını çizmektedir: bu konsept, Batı emperyalizminin ideolojik cephaneliğinde bulunan bir silahtır ve bu silahın işlevi, özellikle şimdi, bu gerici güçlerin yegane gerçek maddi "argümanı" olan gerçek askeri silahların kullanıma sokulması hazırlıklarına yardım etmektir.

Totalitarizm teorisi hakkındaki bu özel tartışmayı sonlandırırken, hatalarıyla birlikte, Stalin yönetimi altında var olan ve onun tarafından desteklenen proletarya diktatörlüğünün, bir diktatörlük olması anlamında öteki devlet biçimlerinden farklılaşmadığını hatırlatmak önemli olacaktır: bütün devletler sınıf diktatörlüğüdür. Temel farkı, onun sömürücü olmayan çoğunluğun sömürücü azınlık üzerindeki diktatörlüğü olması, dünya çapında bütün sömürü sistemlerinin ve bütün sınıf bölünmelerinin temelini ortadan kaldırılmasını hedeflemesi ve bunun için yürütülen mücadelenin bir aracı işlevini görmesidir. Bu devletin liderlerinin, açıkça bunun bir diktatörlük olduğunu ve amaçlarının da böyle olduğunu beyan etmeleri, bunun bir ifadesidir. Fakat burada aynı zamanda, "Stalinist Rusya"da halk kitlelerinin hiçbir burjuva demokratik ülkede olmadığı kadar büyük bir özgürlüğü deneyimlediklerini ve hakikati hiçbirinde olmadığı kadar

kavradıklarını da belirtmek gerekir. Bu ifadenin derin hakikatini ve anlamını gerçek anlamda kavramak için, bütün burjuva demokratik toplumların bir kapitalist sömürü temeline dayandığını, Sovyetler Birliği'nde ise, Stalin'in ölümünün sonrasına kadar sömürü ilişkilerinin (tamamen ortadan kaldırılmamış olsa bile) hakim olmadığını anlamak yeterli değildir. Aynı zamanda şunu da anlamak gerekir: mekanik materyalist eğilimler ve pragmatik kandırmacalar tarafından ne kadar bozulmuş olursa olsun, Stalin'in liderliği altında halkı Marksizm-Leninizm'in bilimsel bakış açısı ve yöntemi doğrultusunda eğitme yönünde ciddi bir girişim olmuşken, tüm burjuva demokratik ülkelerde – abartmadan söylüyoruz – insanlar, en erken yaşlarından itibaren, eğitim sistemi, kitle medyası ve öteki yollar üzerinden *sistematiik olarak yanlış bilgilendirilir, halka mevcut siyasi işler ve dünya işleri ile, dünya tarihi konusundaki bütün önemli meseleler hakkında yalan söylenir ve onlara sistematiik bir şekilde, tersyüz edilmiş bir dünya görüşü ve hatalı bir metodoloji aşılanır*. Ve bu, Orwell'in 1984'ündeki totaliter devletin aşırı ve tuhaf önlemleri yoluyla değil, burjuva demokratik toplumun ve devletin “normal” ve pek demokratik işleyişi yoluyla gerçekleşir.

Referanslar

[i] Hannah Arendt, *The Origins of Totalitarianism* (New York: Harcourt Brace Jovanovich, 1973), s. 325, 339, 348-349, 405, 409, 438, 465-466 ve 392.

[ii] Arendt, *Totalitarianism*, s. 345.

[iii] Arendt, *Totalitarianism*, s. 313.

[iv] Elbette, ABD, İngiltere ve Fransa emperyalistlerinin Almanya'nın Sovyetler Birliği'ne saldıracağı, bu ikisi birbiriyle savaşıırken “demokratik devletlerin” oturup izleyeceği ve uygun zamanda hepsini bitireceği bir durum yaratmaya çalıştığı bir dönem de oldu (ki bu, 1938 yılında İngiltere ve Fransa'nın Almanya'yla imzaladığı Münih Paktı'nın esas niyetiydi ve bu pakttan çıkarılması gereken esas

ders de buydu). ABD’de bu strateji, İngiltere (ve başlangıçtaki yenilgisinden önce, Fransa) Almanya’yla savaş halindeyken (1939 sonbaharından itibaren, fakat ABD savaşa girmeden önce) bile taraftarlara sahipti. Eğer 2. Dünya Savaşı esnasında böyle bir strateji tam olarak ve açıkça uygulanabilmiş olsaydı, totalitarizm teorileri muhtemelen savaş sırasında çok daha yaygın bir şekilde savunulacaktı.

[v] Bkz: Arendt, *Totalitarianism*, s. 308-309.

[vi] Arendt, *Totalitarianism*, s. 409, 310.

[vii] Arendt, *Totalitarianism*, s. 442 (vurgular bize ait)

[viii] Lotta, “Realities of Social-Imperialism”, s. 40-41. (vurgular bize ait)

[ix] Arendt, *Totalitarianism*, s. 458.

[x] Böyle bir analiz için okuyucuya bir kez daha, *America in Decline* ile, *The Soviet Unions: Socialist or Social-Imperialist?* Çalışmasının 1. ve 2. Bölümleri tavsiye olunur.

[xi] Arendt, *Totalitarianism*, s. 148; Arendt’in Luxemburg’dan yaptığı alıntının bulunduğu yer: *Die Akkumulation des Kapitals* (Berlin: 1923), s. 273.

[xii] Lotta, *America in Decline*, 1, s. 259.

[xiii] Lotta, *America in Decline*, 1, s. 259-260.

[xiv] Bizzat Luxemburg bu noktada Lenin’i eleştiriyordu; ve *Ne Yapmalı*’ya saldırmak, bütün iyi anti-totaliterler için olmazsa olmaz ve “inanç vazifesi” haline gelmiştir. Arendt de, (bir düzeyde “ılımlılaştırıyor” olsa da) zorunlu saldırısını *Totalitarizm*’de bulunan bir dipnotta (s. 365) gerçekleştirmektedir. *Ne Yapmalı*’da yoğunlaştırılan saldırılar ve bunları çevreleyen çelişkiler hakkında daha kapsamlı bir tartışma için bkz: Avakian, *For a Harvest of Draons*, s. 74-84.

[xv] Stalin’in, belirleyici olmuş otuz yıllı aşkın bir süre boyunca Sovyetler Birliği lideri olarak oynadığı rol hakkında yapılacak kapsamlı bir analiz, bu kitabın alanının dışındadır. Ben başka bir yerde, bunun bazı önemli boyutlarına dair analizlere giriştim ve özellikle Stalin’in hatalarına odaklandım. Bunu, hatalarına rağmen uluslararası komünist harekete önemli katkılar yapan, dünyanın ilk sosyalist devletinin lideri olarak Stalin’i genel olarak destekleme bağlamında yaptım ve bu

hataları, burjuvaziyi devirme, proletarya diktatörlüğünü kurma ve uygulama ve dünya komünizmine doğru ilerlemeyi sürdürme mücadelesini ileriye taşımak açısından uygun dersler çıkarma bakış açısıyla değerlendirdim. Örneğin bkz: *Conquer the World*, s. 3-28; ve “Outline of Views on the Historical Experience of the International Communist Movement and the Lessons for Today”; *Revolution*, Sayı 49 (Haziran 1981) içinde, s. 4-9. Bu meselenin önemli boyutlarına dair bir tahlil de *Devrimci Enternasyonalist Hareket Bildirgesi*’nde, özellikle de s.15-21 arasında yer almaktadır.

[xvi] Arendt, *Totalitarianism*, s. 413.

[xvii] Arendt, *Totalitarianism*, s. 320.

[xviii] Bu, “Başarıdan Sersemleşme” (*Problems of Leninism* [Pekin: Foreign Language Press, 1976] içinde, s. 483-491) de dahil olmak üzere, Stalin’in bu dönemde yazdığı bir dizi makalede ve yaptığı bir dizi konuşmada da görülebilir, ancak elbette, totaliter Stalinist şeytanlar saplantısı olan Arendt gibi kişiler bunları yalnızca aldatmaca ve tahrifat olarak görecektir.

[xix] Arendt, *Totalitarianism*, s. 309.

[xx] Lotta, *America in Decline*, s. 208-212.

[xxi] Arendt, *Totalitarianism*, s. 333.

[xxii] Marx-Engels, “August Bebel’e, Wilhelm Liebknecht’e, Wilhelm Bracke’e ve ötekilere mektup” (17-18 Eylül 1879); *Selected Letters (MESL)* (Pekin: Foreign Language Press, 1977) içinde, s. 69.

[xxiii] Arendt, *Totalitarianism*, s. 463; vurgular bize aittir.

[xxiv] Arendt, *Totalitarianism*, s. 345-346; tırnaklar orijinal metne aittir.

[xxv] Zaman zaman bu saplantının bazı boyutları komik denebilecek bir hal almaktadır. Örneğin Arendt, Boris Souvarine’in (Lenin’in ve Stalin’in çağdaşı ve hasmı) yaptığı, Stalin’in her zaman – gerçekten de *her zaman* der – “yaptığının tersini söylediği ve söylediğinin tersini yaptığı” şeklindeki bir yorumunu ciddi ciddi ve onaylayarak alıntılar (alıntının yapıldığı yer: *Totalitarianism*, s. 362). Bir toplumu bir yana bırakalım, bir kişinin bile, her zaman yapılanın tersini söyleme ve söylenenin tersini yapma prensibiyle yönetilirken gerçekten

işleyebileceğini tahayyül edebilen var mıdır? Böyle bir ifade, maskaralığın sınırlarının ötesine geçer ve akıl hastalığı sınırına yaklaşır.

Yahut başka bir örnek: Amerikalı bir sosyal demokrat olan Michael Harrington, okuyucularına Appalachia’da zenginlerin ve güçlülerin yoksullara karşı yönelik tecavüzlerini hissettirmeye çalışırken, şu sözlerle başlar: “Gelişmiş bir Batı ülkesinde, neo-Stalinist bir rejim hayal edin.” (Michael Harrington, *Decade of Decision* [New York: Simon & Schuster, 1980], s. 178). Burada fazla yoruma mahal yok – bir kez daha, bu tür insanlar ifşaatlarına Hitler ve Nazizm’i de dahil etseler de, asıl saplantının Stalin’le ve “Stalinizm”le olduğunu gözlemlemek yeterli.

[xxvi] Arendt, *Totalitarianism*, s. 179, vurgular bize ait.

[xxvii] Arendt, *Totalitarianism*, s. 301, vurgular bize ait.

[xxviii] Arendt, *Totalitarianism*, s. 234.

[xxix] Arendt, *Totalitarianism*, s. 234.

[xxx] Bir Alman Yahudisi olan Arendt, 1930 yılında aktif bir Siyonist oldu ve Yahudilerin Almanya’dan kaçmasına yardım etti. Ancak o sosyal-demokrat bir Siyonist’ti ve her ne kadar İsrail devletinin kurulmasını Yahudi halkının ulusal haklarının ve insan haklarının restore edilmesi için gerekli görse de (bkz: *Totalitarianism*, s. 299), bu süreç içinde Filistin halkının ulusal haklarının (ve insan haklarının) çiğnendiği taşkın biçimlere karşı da liberal itirazlar dillendirdi. 1933 yılında Paris’e kaçmış olan Arendt daha sonra ABD’ye gitti ve 1975 yılında ölünceye dek orada yaşadı. Genel olarak söylemek gerekirse, ABD’deki burjuva siyasi yelpazenin liberal ucundaydı. Aynı zamanda “kozmopolit Siyonist” olarak tanımlanan sıfatı da taşıyordu: Yahudilerin Avrupalı olmayan karakterine dair yanlış gördüğü nosyona hücum ediyordu. Onun Batı emperyalizmi (ve onun tarihsel gelişimi) lehine yaptığı savunular, çoğu zaman hayli kaydadeğer ve hayli kapsamlı idi. Arendt örneğin şunu iddia etmektedir:

“Kölelik bile, her ne kadar katı ırksal bir temel üzerine kurulu olsa da, ondokuzuncu yüzyıldan önce köle sahiplerini ırk bilinçli hale getirmedi. Onsekizinci yüzyıl boyunca bizzat Amerikalı köle sahipleri bunu geçici bir kurum olarak görüyor ve kademeli olarak kaldırılmasını istiyordu. Muhtemelen onların çoğu Jefferson’la birlikte ‘Tanrı’nın adil olduğunu düşündükçe titriyorum’ diyorlardı.” (*Totalitarianism*, s. 177)Ve görüldüğü kadarıyla ifadesiz bir suratla şunları

yazabilmektedir: “Mutlu edici gerçek şu ki, her ne kadar İngiliz emperyalist yönetim bir düzeyde kabalığa batmış olsa da, zalimlik, iki Dünya Savaşı arasında hiç olmadığı kadar az rol oynadı ve asgari düzeyde insan hakları her zaman korundu. Churchill’in “Majestelerinin İmparatorluğu’nun tasfiyesi” olarak adlandırdığı şey için yolu döşeyen ve en sonunda İngiliz ulusunun İngiliz halklarının milletler topluluğuna dönüşmesini sağlayan şey, düpedüz deliliğin ortasında var olmuş bu ölçölülüktür.” (*Totalitarianism*, s. 221)

[xxxii] Örneğin bkz: Arendt, *Totalitarianism*, s. 411-412.

[xxxiii] Arendt, *Totalitarianism*, s. 393.

[xxxiiii] Arendt, *Totalitarianism*, s. 443.

[xxxiv] Bkz: Arendt, *Totalitarianism*, s. XVII-XXII.

Bu açıdan, E.P. Thompson ile Çekoslovakyalı “muhalif” Václav Racek arasındaki tartışma ilgi çekici ve aydınlatıcıdır. Öncelikle, bu tartışma bir kez daha genel bir kural olarak, Sovyet bloğunda “ana akım muhalifler” olarak adlandırılabilir – şu veya bu düzeyde arsız bir şekilde Batı yanlısı olan – kişilerin, dünyadaki en hakir kişiler arasında olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Doğrudur, bunun sorumluluğunun çoğu Sovyet bloğunun revizyonist yöneticilerine yüklenmelidir, ancak bu, söz konusu “muhalifleri” daha az hakir kılmaz. Eğer bunun adaletsiz olduğunu düşünme eğiliminde olan varsa, Thompson’un, Sovyet bloğuna karşı Batı emperyalist ittifakını desteklemede daha düşünceli olmaya ihtiyaç duyan bu “muhaliflere” talimatlarda bulunmak için söylemek zorunda olduğu şeylere kulak versin. Thompson, bu “muhaliflerle” olan tartışmasında şunları yazar:

“Bana – eğer tek bir örnek vermek gerekirse – Allende’nin halkın genel greviyle devrilmiş bir “komünist diktatör”

olduğu söylendi. Bu doğru değil. Allende, demokratik yoldan seçilmiş, reformcu politikalar izleyen, önce

‘istikrarsızlaştırılıp’ sonra askeri bir darbe sonucunda katledilen bir devlet başkanıydı. Şili’de bu darbeyi izleyen

yıllarda gerçekleştirilen dehşet verici tiranlık, infazlar, işkenceler ve bütün entelektüel yaşamın tasfiye edilmesi, son

yılda Doğu Avrupa’da görülen her şeyi geride bırakır.” (Thompson, *Cold War*, s. 88)

Bunun gibi bir argümanla tartışmak gereken insanın nasıl biri olacağını tahayyül edin – ve burada siyasetten ve dünya meselelerinden bihaber insanlardan bahsetmiyoruz, bunlar ağırlıklı olarak, “muhalif” entelektüeller!

Ancak Thompson bütün bunların üzerinden, ekmeğinin nerede yağlandığını açıkça ortaya koymaktadır. Bu yüzden, kendisinin Sovyet bloğunun yöneticileri tarafından kandırıldığı suçlamalarına – ki Racek bu suçlamalarını temellendirmeye çalışırken, *Totalitarizmin Kökenleri*’ne de gönderme yapmaktadır – yanıt verirken, Arendt’in o kitapta Sovyetler Birliği hakkında söylediği her şeyin bugün tam olarak geçerli olmadığını söylediği gibi, özel olarak şunu da savunmaktadır:

“Siz, içinde yaşadığınız toplumsal sistemin benimkinden ‘özü itibariye farklı’ olduğuna beni ikna etmeniz gerektiğini varsayıyorsunuz ve benim İngiltere’deki siyasi sistem hakkında açıkça yaptığım eleştirilerin, bizim demokratik sürecimizin süregiden bir gerçeklik olduğunun kanıtı olduğunu öğrenmenin bana ‘tuhaf’ geleceğini söylüyorsunuz.

Ben neden böyle şeylere ikna olmak zorunda olayım ki? Ben bizzat, bunlar hakkında defalarca yazdım. Bir tarihçi olarak benim çalışmalarımın çoğu beni, demokratik sürecimizin kaynaklarını, gerçekliklerini ve sınırlarını incelemeye yöneltti. Ve ben bugün tam da bu süreç militarizasyon baskısı nedeniyle tehdit altında olduğu için bu kadar keskin şeyler yazıyorum.” (Thompson, *Cold War*, s. 87)

Tüm bu tartışmada çarpıcı olan şey şudur: aralarındaki farklılık ne olursa olsun hem Thompson hem de Racek tartışmayı Batı emperyalizmine hizmet eden, bıçak kemiğe dayandığında ve açık savaşın gerçekliği “militarizasyon baskısı” getirdiğinde, hataları ne olursa olsun “özü itibariyle farklı” olan ve zaferi desteklenmeye değer olan bir tarafın olduğunu düşünen burjuva demokratın klasik terimleriyle yürütmektedir – bu tarafın desteklenmeye değer olmasının sebebi de, açıkça burjuva demokratik bir bakış açısıyla, açıktan eleştirilebiliyor olmasıdır.

Hannah Arendt’te “Otoriterlik” “Totalitarizm” ve “Özgürlük” Kavramlarının Yapılanması Üzerine Eleştirel Bir Bakış

***Editörün Notu:** Aşağıdaki makale çalışmalarını Türkiye’de sürdüren yeni komünizm destekçisi bir eğitimci olan Rajko Tomas tarafından yazılmış ve web sitemize iletilmiştir. Liberal kuramın önde gelen isimlerinden Hannah Arendt’in yöntem ve yaklaşımının eleştirisi olarak da değerlendirilebilecek bu makaleyi okurlarımızın dikkatine sunarız. Ayrıca Bob Avakian’ın “**Demokrasi: Neden Daha İyisini Yapamayalım ki?**” isimli önemli çalışmasında yer alan Arendt ve totalitarizm eleştirisi için bkz: <http://yenikomunizm.com/totalitarizm-teorisi-ve-onun-siyasi-rolu/>*

Giriş

Koronavirüs pandemisinin global bir kriz şeklinde derinleşerek devam etmesi, krizi engelleme – hafifletme girişimleri sürecinde devletlerin kapsamı ve işlevine yönelik tartışmaları alevlendirmiş bulunuyor. İktidarların pandemiye karşı önlem adı altında aldıkları merkezi kararlar, bu doğrultuda yaptıkları yatırımlar, pek çok yaptırım ve doğrudan kısıtlamaları içeren olağanüstü hal uygulamaları; bireysel hak ve özgürlüklerin nerede başlayıp nerede biteceğinden emeğin hangi araçlarla nasıl örgütleneceğine, insanların tüketim alışkanlıklarının düzenlenmesinden özel alan – kamusal alan ayrımının yeniden tanımlanmasına kadar pek çok gündemin tartışılmasına vesile oldu. Özellikle Çin Halk Cumhuriyeti’nin bir süredir uygulamasını yürüttüğü insanları denetleyen ve kategorize eden teknolojik takip-kayıt sistemleri Türkiye de dahil olmak üzere pek çok iktidarın takdirini kazanmış

bulunuyor. Yoğun bir şekilde yeni denetleme ve kontrol sistemleri üzerine düşünülüyor, büyük yazılım ve teknoloji kuruluşları bu yönde bir üretimi odağına alarak kapitalist rekabette öne çıkmaya çalışıyorlar. İktidarların denetleme arzusu yalnızca güvenlik-sağlık takip boyutunu da içermiyor. Pandemi sürecinde öne çıkan başta online – uzaktan eğitim uygulamaları olmak üzere pek çok hizmet üzerinden mükemmelleştirilmeye çalışılan bu kontrolcülük durumu, şimdilik bir insanlık dramından ivedi olarak kurtulma hedefi ile uyumlu hale getirilmeye çalışılsa da, pandemi sonrası günler açısından belirli normların yerleşik hale gelebileceği ihtimalini yoğun bir şekilde içinde taşıyor. İktidarların büyük krizleri fırsata çevirme eğilimleri ve siyasal alanı tamamen belirlemeye çalışmaları yeni bir durum olmasa da, kapitalist-emperyalist sistemin kendini korumaya çalışırken bir yandan da yeniden üretme çabasının gelecek günler açısından çok ciddi sonuçları olabilir.

Devletlerin pandemiye karşı yoğunlaşan önlem ve yaptırımları, gerek liberal gerekse sosyalist düşünce çevrelerinde geleceğe projeksiyon tutabilme çabası doğrultusunda yoğun bir şekilde tartışılırken, özellikle bir kavramın öne çıktığı görülüyor: “Otoriterlik”. Bununla birlikte “totalitarizm” veya “totaliterlik” de sıklıkla bu kavramın eş anlamlısı olarak yapılan analizlere dahil ediliyor. Sınıfsal konumu ve dünyayı soyutlama biçimi her ne olursa olsun, “otoriterlik” kavramının her kesim için açıklama gücü yüksek olduğu düşünülen oldukça işlevsel bir yönü var. Bireysel hak ve özgürlüklükler çerçevesinin belirli bir siyasi erk tarafından belirlendiği her somut duruma kolaylıkla uyarlanabiliyor. Üzerinden bir örgütlenme biçimi olarak devletin yapısı ve genel olarak toplumsal üretim biçiminin özellikleri açıklanabiliyor. Bu bağlamda aksi olarak konumlandırılan özgürlüklerin gerçekte ne olup ne olmadığı üzerine de belirli bir çerçeve çizilebiliyor. Ayrıca bu kavram, hukuktan siyasete felsefeden psikolojiye kadar geniş bir yelpazede kullanılıyor. Adeta disiplinleri birbirine bağlayabilen, çekim gücü kuvvetli özel bir kavram

“otoriterlik”. Düşünce tarihi içerisinde oldukça eski bir geçmiş olmakla beraber, kavramın geçtiğimiz yüz yıllık süreçte bu derece öne çıkmasında felsefe dünyasından bir isim özellikle dikkat çekiyor: Hannah Arendt. Bu makale Hannah Arendt’teki “otoriterlik” kavramı başta olmak üzere “tiranlık” ve “totalitarizm” kavramlarının yapılanmasındaki mantığı serimlemeye çalışacak ve bu insanın yine Arendt’in kendi “özgürlük” kavrayışıyla problemleri ilişkisini ele alacaktır.

Arendt’te Problemleri Otoriterlik ve Özgürlük Dikotomisi Üzerine

Yirminci yüzyılın öne çıkan liberal felsefecilerinden Hannah Arendt’in otorite kavramına yönelik temel düşünceleri ve tanımlamaları ağırlıklı olarak *Geçmişle Gelecek Arasında – Siyasi Düşünce Konulu Sekiz Deneme* [1] başlıklı çalışmasında yer almaktadır. Bu çalışma 1961 döneminde basılmıştır. Yayınlandığı dönemin atmosferini – tarihsel bağlamını iki önemli dinamiğin belirlediği belirtilebilir. Bunlardan ilki, İkinci Dünya Savaşı’nın kaybedeni faşist devletlerin -esas olarak Hitler Almanyası, Mussolini İtalyası, Hirohito Japonyası ve bu blokun destekçilerinin- savaşın kazananlarından ABD emperyalizmiyle ilişki içerisinde, yeniden yapılanan kapitalist-emperyalist sistemdeki rollerinin düzenlenmesi sürecidir. Diğer dinamik ise savaşın bir diğer kazananı olan Sovyetler Birliği’nde, Stalin’in ölümü ardından komünist parti ve devlet mekanizmalarını ele geçiren revizyonistlerin Marksizm-Leninizm’in tanımladığı komünizm hedefi ve ilkelerinden açık bir şekilde vazgeçmesi ve revizyonist politikalarını kendi güdümündeki devletlere kabul ettirmesi sürecidir. Böylesi önemli fenomenlerin gölgesi altında bulunan bir dönem, özellikle Batı liberal düşünce çevresinde ve Marksizm ile etkileşimi bulunan çeşitli kesimlerde yaşanan tarihsel gelişmelere yönelik yoğun bir kavramsallaştırma ve analiz sürecini gündeme getirecektir.

Burjuva liberal düşünce çerçevesine göre içinden geçilen bu dönem; dünya savaşlarının, sancılı toplumsal devrimlerin ve

sonrasında kurulan diktatörlükler ve totaliter olarak tanımlanan rejimlerin yoğunlaştığı karanlık bir evredir. Süreç her açıdan bir insanlık dramıdır. Burjuva egemen sınıfların sözcülerine göre; gerçekçi olmayan uzak hedefler koyan ve belirlenmiş bu hedefler doğrultusunda insan topluluklarını dönüştürmeye çalışan tüm ideolojiler aslında iflas etmiştir. Bu trajik dönüştürme projeleri ve ideolojik özne derhal aşılmalı ve yeniden bir özgürleşme siyasetinin yer alacağı (tercihen klasik siyasetin bir kenara çekileceği veya bireylerin özgürlüğüne tamamen yol vermeyi öğreneceği) yeni biçimler bulunmalıdır. Özetle rasyonalizm – normatiflik kısılacıyla sürekli olarak bireyleri belirleyen, bireylerin istediği gibi davranma ve düşünme serbestisini baskılayan, insanları elitlerin bir oyuncağına dönüşen ideolojiler ve bunun en güçlü, merkezi ve sistemli dağıtıcısı durumda olan iktidar modelleri mutlaka sorgulanmalı ve değiştirilmelidir. Hannah Arendt'in otoriterlik, totalitarizm ve özgürlük üzerine analizleri işte böylesi bir dönemde ve bu eğilimlerin öne çıktığı bir atmosferde tarihsel olguların sentezine dayanan bir mantık izlediği için liberal söylemin önemli müdahalelerinden biri olarak tarih sahnesine çıkar. Arendt'in analizlerinin bu kadar popüler hale gelmesinde Nazizmin mağduru olan bir Yahudi olmasının, Marburg Üniversitesi evresinde Martin Heidegger ile yaşadığı fırtınalı aşkın, felsefe tarihinde kuramları ile öne çıkmış ancak bir avuç kadın filozofun bulunması gerçeğinin veya ABD günlerinde yoğun bir antikomünist propagandanın bilinçli bir öznesi olması gibi pek çok destekleyici dinamik bulunsa da, şüphesiz masaya yoğun bir siyaset, din ve felsefe tarihi ile gelmesinin ve açıklamalarını bu malzemedan belirli bir mantık ve kronolojide temellendirme çabasının belirleyici bir yönü bulunmaktadır. Fakat bu kısım Arendt'in aynı zamanda en zayıf yanını oluşturur. Bu malzemenin içinde insan düşünce ve davranışının verili bir toplumsal örgütlenmede iktisadi unsurla yani üretim ve bölüşüm ilişkileriyle -ve bu ilişkiler zemininde yapılanan toplumsal sınıflarla- olan dinamik bağlarının çok zayıf bir şekilde bulunması, hatta hiç yer almamasının, ayrıca yöntemsel

açından dünya tarihine diyalektik ve materyalist bir yöntemle yaklaşılmamasının çarpıcı sınırlılıkları bulunmaktadır. Bu sınırlılıklar detaylı betimlemeleri ve özdeşleştirmeleri spekülatif ve zayıf kılmaktadır. Özellikle de, çözüm noktasında burjuva felsefecilerin artık kanıksanan ve usandırıcı “benden bu kadar gerisi size kalmış” tavırları ile sahneden hızla çıkıp fildişi kulelerine dönmeleri şeklinde klasikleşmiş bir kapanışı sunmaktadır.

Arendt’in problemlili dikotomisini anlayabilmek için -yani bir tarafa baş kötü totaliterlik kavramını diğer tarafa kendi özgürlük kavrayışını koyması ve bu ikilik içinde okuru kendi çözümüne yöneltmesi- öncelikle otorite, tiranlık ve totaliterlik kavramları arasında izlediği ayrımı kavrayabilmek gerekir. Çokça karıştırılan ve birbirinin yerine kullanılan bu kavramların ayrıştırılması Arendt’in çalışmasının özgün yönlerinden biri olarak belirir.

Arendt’e göre yirminci yüzyılın ortalarında geline aşamada otorite üzerine modellemeler esas olarak inandırıcılığını yitirmiştir ve siyasal gelişmeler, sekülerliğin gelişimi, Aydınlanma döneminin etkisi ve şüphenin öne çıkması ile otorite, din ve gelenek büyük oranda egemen konumlarını yitirmeye başlamıştır.[2] Hatta, bireyin doğuştan itibaren ve özellikle de çocukluk evresindeki yetiştirilme süreçlerinde eğitim vasıtası ile yönlendirilip biçimlendirildiği bir bakıma “uygarlığın rayına oturtulduğu” yaygın otorite türü de Arendt’e göre etkisini yitirmektedir. Çünkü şüphe ön plana çıkmıştır ve bütün dini, geleneksel ve otoriter ilişkiler sorgulanmaktadır. Bu aynı zamanda, gerek teorik gerekse pratik açıdan otoritenin gerçekten ne olduğunu bilme durumunu oldukça zor ve karmaşık bir mesele haline gelmiştir. Arendt, bu karmaşanın nedenleri arasında öne çıkan iki teorinin belirleyici olduğunu belirtir. İlki aynı bağlamda madalyonun iki yönü şeklinde düşünülebilecek liberal ve muhafazakar teorilerdir.[3]

Liberal teoriler özgürlüklerin gelişimini engelleyen her

durumu reaksiyoner bulur ve o noktada artık otoriterliğin, tiranlığın veya totaliter rejimin hiçbir ayrımı kalmaz. Hatta iktidarlar dahi rahatlıkla şiddet ile eşitlenir. Şiddet ise hiç olmaması gereken bir kavrama yani otoriteye dahil edilir. Böylesi bir daraltılmış veya genişletilmiş bir kriterle sürece yaklaşım, otoriter rejimler, tiranlık veya diktatörlük ve çeşitli koşullandırma kitle denetimi teknikleri ile insanın “kendiliğindenliğini” ortadan kaldıran totaliter rejimler arasındaki ilkesel ayrımları görmezden gelmeyi getirmektedir.[4] Arendt’e göre liberal yazarların genel eğilimi, her tür iktidarın bir bozulma olmasının kabulüne dayanmaktadır. Bu da ayrım yapmayı ortadan kaldırmakta, bir bakıma özgürlük konusunun farklı iktidar türleri arasındaki farklı durumlarda ne şekilde kendini gösterdiğini keşfetmeyi gereksizleştirmektedir. Oysa ki tiranlığı, otoriter yönetimden ayıran en önemli fark, ilkinde doğrudan yönetici kişinin kendi çıkarı ve sınırsız keyfi isteği belirleyiciyken, ikincisinde yasalarla sınırlanmışlık durumunun bulunmasıdır. Otoriter yönetimlerde otoritenin kaynağı olarak, mevcut iktidarın kendi gücünü ve genel olarak siyasal alanı aşan bir dış güç olarak da düşünülebilir. Böylesi bir meşruluk iktidar üzerinde sınırlandırıcı da olabilir. Muhafazakar teori ise otoritenin yıkımı ile totaliterliğin oluşacağını düşünür ve önemli ayrım noktalarını o da gözden geçirir. Bir diğer teori ise işlevselciliktir. Bu yaklaşıma göre de eğer aynı işlevi görüyorsa, toplum ve kişiler üzerinde benzer sosyal, psikolojik veya siyasi fonksiyonları yerine getiriyorsa, liberal teoriler de muhafazakar teoriler de özünde aynıdır ve bir ayrım yapmaya gerek yoktur. Hatta bu anlayışa göre, işlevleri aynı olduktan sonra, din ile ateizm veya din ile komünizm de rahatlıkla birbirinin yerini ikame edebilir.[5] Arendt bu teorilerin ve savunucularının otorite kavramının ne olduğunu anlaşılmaz hale getirdiğini düşünür. Arendt için Batı siyasal düşüncesindeki kullanımı ile özel bir kavram olan otoriteyi bu açıdan gelişimi, kullanılış şekli ve tarihsel süreç boyunca işlevleri bağlamında tanımlayabilmek önem kazanmaktadır.

Temel Bazı Farklar Üzerine

Arendt; kavramını somutlaştırmak açısından, otoriterliği bir piramit imgesi ile birlikte düşünür. Otoriter yönetim biçimlerinde, iktidarın kullanımının meşrulaştırılmasının kaynağını dışarıdan aldığıının altını çizer. Bu kaynağını dışardan alan ve iktidarın bulunduğu piramit yapısının zirvesi, gücü alt katmanlara indikçe azalan bir iç içe geçmişlik durumu ile belirlenir. Piramidin tepesi otoritenin aşkın kaynağını oluşturan odak noktasıdır. Bu aşkınlığın kaynağı, insan yapımı olmayan bir doğa yasası veya Tanrı buyruğudur. Burada öne çıkan amaçlardan biri gönüllü bir itaati sağlamaktır. Piramidin zirvesi ve ötesindeki odak noktası yeryüzü yaşamının hiyerarşisi karşısında, belirlenmiş bir eşitliğin referansını oluşturur. Ancak otoriter yapısı ile bu hiyerarşik katmanlar biçimindeki yapıda, eşitsizlik ve ayrım her yerde fazlası ile bulunmaktadır. Arendt bugünkü otorite kavramımızın Platoncu düşünceden etkilendiğini ve özellikle siyaset ile filozof arasındaki gerilimin tahakkümün oluşmasında belirleyici olduğunu belirtir.[6]

Tiranlıkta ise bir çeşit eşitlik durumu söz konusudur. Herkesi egemenliği altına alan, siyasal alandaki serbestliği yok eden ve konumunu zor gücü ile korumayı sürdüren tiran, egemenlik altına alınanlar arasında iktidara ulaşamama açısından bir çeşit eşitlik yaratır. Bu kez piramidin tepesi zor güçlerinin desteği ile tepede tutulmaktadır.

Arendt totaliter yapıyı ise -ki burada Arendt'in açıkça aklında olan ve oklarını çevirdiği model, komünist bir toplum yolunda yeni bir devlet modeli olarak proleterya diktatörlüğünü uygulayan sosyalist ülkelerdir- bir soğan imgesi ile açıklar. Soğanın merkezinde rejimin lideri bulunur. Çevredeki bölgeler ise parti bürokrasisi, meslek kuruluşları, elit yapılar, polis grupları gibi yapılanmalardan oluşur. Birbirleriyle ilişkileri dış cephe ve merkez, dış dünya ve radikal aşırılık şeklinde bulunur. Sistem, bu yapılanmaların normal dünyadan farklı ve daha üstün olduğu bilincine dayanır.

Dış katmanlarda bulunan sempatizanlar içlerdeki parti mensuplarını çevreler. Böylece hem lider için dış dünyanın olgusallığı bertaraf edilir, çünkü dış dünyaya en yakın katmanlar bizzat dış dünya haline gelir, hem de iç katmanlar kendi radikal konumlarını her seferinde dışarıya karşı perçinlemiş olurlar.

Bu kısmı özetlemek gerekirse, Arendt, otorite, tiranlık ve totalitarizmi 3 farklı imgenin (şeklin) yardımı ile betimler. Otorite ve tiranlık için piramidi kullanır. Otorite, piramidin tepesinde bulunan ve iktidarın gücünü genelde aşkın bir kaynaktan aldığı bir modelleme içinde piramidin alt katmanlarına doğru gücün azalarak dağıldığı ancak tüm bu katmanların bu aşkın kaynağa bağlı olduğu, aşkın gücün bu katmanlara sızdığı bir eşitsizlik durumu ile betimlenir. Tiranlık veya diktatörlükte ise bu kez piramidin zirvesindeki tiran, tamamen düzlenmiş bir alt katmanlar üzerinde korumalı bir şekilde durmaktadır. Bu düzlenen alt katmanlar iktidara erişim haklarının bulunmaması temelinde eşitlenmişlerdir. Totaliter sistemde ise Arendt soğan örneğini verir. Soğanın merkezinde lider bulunur, dış çeperler ise parti üyeleri, bürokrasi, uzmanlar olarak ayrılırlar ve en dış çeperde ise genelde fikir açısından liderden farklı olmayan görece daha az yoğunlukta siyasi cephe oluşumları bulunur. Bu yapı dış dünyanın olgusallığından kendini soyutlamıştır ve bu soyutlama işlemi radikalleşmeyi meşrulaştırmaktadır.

Arendt'in otorite modelinde, otoriter sistem, kamusal alandaki işleyişi ve siyaset yönetimini sağlayacak, emir komuta zincirini salt bir şiddet ve güç ilişkisinden veya bir açıklama kaynaklı uygunluktan bağımsız bir şekilde sağlayacak bir işleyiş biçimi olarak kendini gösterir. Arendt, bu yöndeki arayışların Platon'un çalışmalarında mevcut olduğunu bildirir. Gerek filozof-kral tasarısı gerekse, mağara alegorisi ve farkına varılan hakikatin, en iyinin en güzelin ideasından pay almanın yani aklın kamusal – beşeri alandaki yönetici rolü böylesi bir otorite arayışının girişimleri olarak düşünülür.

Bu işleyişin sürdürülmesi açısından Platon bazı koşullar da belirler ve son aşamada devreye ödöl cezayı, temel olarak da cehennemini yani *Hades*'i alır. Ancak bu beşeri alanda yaşamaya alışmış çoğunluk ile şaşırarak ve sorgulayarak hakikatin farkına varmaya başlayan, bunu incelemek üzere harekete geçen ve bir adım ötesinde bunları beşeri alana aktarmaya çalışarak burada bir otorite kurmaya çalışan kesimler arasındaki çelişkili durum Arendt'e göre tam da bütün siyasal düşünce geleneği üzerinde belirleyici olacaktır. Düşüncenin eylemlere ilkeler koyması ve insanların yaşam tarzı üzerinde bu ilkeleri belirlenmiş eylemlerin yönlendiriciliği otoritenin herhangi bir şiddet, zor gücü veya başka bir argümana gerek kalmadan doğal bir emir-komuta mantığı içindeki işleyiş mekanizması kavramın öne çıkan özelliğidir. Platon'un ideaları siyasallaştırmasının Arendt'te göre bir sonucu da felsefi aklın beşeri alandan bağımsızlaşarak ön plana çıkmasıdır.

Roma Modeli Vurgusu

Arendt'te Roma'nın durumu, belirli açılardan Yunan düşünce geleneğinin devamlılığı kadar belirli açılardan da yenilenmeleri barındırır. En büyük farklılıkların başında kutsal kurucu kent pathosu gelmektedir. Bu toprağa bağlılığa verilen değer ve önem kadar, kutsallaştırılmış bir kuruluş öyküsünün ve geleneğin sonraki kuşakları ve siyasal kamusal yaşamı belirlemesi anlamına gelmektedir. Mitolojik – ilahi bir yönü bulunan Roma kentinin kutsal kuruluşu bu sayede din ve gelenek üçlüsünün Roma'da en başından itibaren özdeşleşmesine ve egemen olmasını kolaylaştıracaktır. Bunun bir uzantısı da, toplumda, Aristoteles'e belirli açılardan benzer şekilde deneyimli olan yaşlıların, senatonun ve *patresin* yani babaları otoritenin temsilcileri olarak öne çıkmalarıdır. Roma'da yaşayan kişilerin bu otoriteleri, hayatta olmayan geçmiş dönemdekilerin otoritelerinden kaynaklanır. Bu kuruluş pathosunun temelini oluşturan özdeşleşmiş durumdaki geleneğin ve dinin belirleyici rolünü gösterir. Arendt'e göre otoriteyi tanımlarken başvurulmuş piramidinin zirvesinin nasıl değişiklik

gösterdiğini anlamak durumu somutlaştırır ve açık hale getirir. Piramidin zirvesi bu kez aşkın bir kaynağa gökyüzüne değil de, sanki bir yönüyle dünyevi bir geçmişin köklerine doğru uzanır durumdadır. Roma'da öne çıkan bu kurucu ilkenin yol göstericiliği paradigması, imparatorluğun çözüldüğü ve Katolik Kilisesinin otoriteyi ele aldığı süreçte de devamlılık sağlayacaktır. Arendt'e göre tek başına olmasa da, geleneğin ve kuruluşun öneminin taşınması ve böylesi bir mirasın aktarılmasında "aklın tahtı hafızadır" sözüyle de bilinen Augustinus gibi bir filozofun da büyük etkisi bulunmaktadır.

Roma sonrası, kilisenin egemenliğini kurarken iktidarı bu dünyaya bırakıp (prensler) otoriteyi sahiplenmesi (kaynağı Tanrıdan) türünden bir ayrıma gitmesi, esas olarak Roma'da benimsenen ancak imparatorluk evresinde bozulan bir işleyiş şeklidir. Kilise, Roma'dan hem kuruluş geleneğini bu kez İsa ve vaftizcilerini gelecek üzerinde belirleyeciliği ile çekerken, Platon'un idealarından da aşkın bir kaynağın belirlediği ahlaki iyinin ölçülerini çeker ve bu iki önemli unsuru sentezler. Arendt'e göre Platon'un tasvirleri ile başlayan ve sonrasında özellikle Katolik Kilisesi ve genel olarak Hristiyanlık ile siyasal açıdan bir araca dönüşmeye başlayan cehennem temelli ceza mekanizması, otoritenin işleyişine şiddet unsurunun karıştırılmasına giden bir seyrin içinde yer almıştır. Ceza mekanizması olarak cehennemin ve kilisenin siyasal kamusal alana girmesi beraberinde şiddet unsurunu da taşır. Sekülerliğe karşı dini dogmatizmin kendini savunmak için başvurduğu bu araç hızla siyasallaşmış ve kamusal yaşam içinde de yer alarak modern çağa kadar etkisini sürdürmüştür. Arendt'e göre modern çağ devrimleri olarak kabul edilebilecek tarihsel gelişmelerde de, şiddet, din, gelenek ve otorite içinden miras alınacaktır.

Arendt nihayetinde sözü modern çağ devrimlerine getirir. Ve tahmin edileceği üzere esas derdi bir kez daha tarihin seyrini değiştiren radikal toplumsal devrimlerin aslında geçmişin uzantısından başka bir şey olmadığını ispatlamaktır. Arendt

tepeden baktığı ve küçümsediğı bu devrimlerin imkansızlığını ve potansiyel zararlarını geçmişle karşılaştırarak kurmaya çalışır. Toplumsal devrimlerin kuşaktan kuşağı aktarılan bir şiddet mirası veya arzusundan değil, verili bir ölçekteki belirli bir üretim tarzı ve bununla uzlaşmaz bir karşıtlık içine giren üretim ilişkileri arasındaki temel çelişkidен kaynaklandığı noktasını es geçen, bu devrimlerin ancak önlerine çıkan sorunları çözebilecek dinamiklere o verili koşullarda sahip olduğunu görmezden gelen Arendt, her kapıyı açacak “geçmişten miras alınmışlık” “geçmişin gölgesi” metaforları tarafından kuşatılmış bir tarih anlayışı içinde felsefe yapmaya çalışır. Bu bakış açısı toplumların ancak sorunlarını devrimlerle çözerek ileri atılımlar yaptığını ve bu şekilde yeni ilişkiler kurarak geliştikleri şeklindeki materyalist anlayışı reddederek tarihte büyük suçlular arayan yavan bir idealizme tekabül etmektedir.

Arendt’in faturayı kestiğı büyük suçluları, ne yapılsa yapılsın kaçınmanın imkansız olduğu geçmişten gelen “bozucu ve yıkıcı şiddet” ve “kurucu otoritenin gölgesinde” kalmadır. Örneğın Arendt’e göre modern çağ devrimlerinde zamanla kaybolan Roma’nın kuruluş pathosunun verdiği bir ilham bulunmaktadır. Hatta Machiavelli’nin dağınık durumda olan ve kilisenin ağır baskısı altında bulunan İtalya’nın yeniden birleşmesi için geliştirdiğı siyasal insan vasfı olan *virtu* ve bunu sunan, ortaya koyan *fortuna* gibi kavramlaştırmalar dahi aslında bu Roma’daki kuruluş pathosunun verili bir zamandaki uygulanış sürecinde (İtalyan ulusunun birleşerek kuruluşu) ortaya çıkmışlardır. Arendt, Machiavelli’nin, Robespierre’in ve diğer devrimlerde öne çıkan siyasal liderlerin şiddeti meşrulaştıran söylem ve uygulamalarına alternatif olarak; Avrupa’daki bu gelişmelerden uzak olan ABD’deki kurucu babaların ve ilk anayasacıların girişimlerini belirtir ki, bu da Arendt’in aslında hiç de iyi bir tarihçi olmadığını somut örneklerinden biri olarak düşünülmelidir. Roma tarihi üzerine yürüttüğü kronolojik kıvraklığını konu ABD tarihine gelince gösteremeyen Arendt’e göre ABD’nin anayasacıları şiddet

meselesini en baştan çözmüşlerdir. Ödöl cezayı ahlakın temeli olarak alan bu anayasacılar Arendt'e göre şiddet unsuruna başvurmadıkları ve kurdukları siyasi kurumlarla Roma'nın ruhuna daha yakındırlar... Oysa gerçeklerin böylesi bir tespitle alakası yoktur. DKP ABD Başkanı Bob Avakian, *Komünizm ve Jeffersoncu Demokrasi* [7] çalışmasında şu önemli tespiti vurgular:

"ABD'nin tarihsel gelişiminde yalnızca kölelik büyük bir rol oynamamıştır, ABD'nin bugün sahip olduğu zenginlik ve güç, koşulları kölelerden güç bela iyi olan yüz milyonlarca ve son kertede milyarlarca insanı ağına düşüren dünya çapında bir emperyalist sömürüye dayanmaktadır. Şimdi, eğer bu tespit uç veya abartılı bir iddia olarak görünüyorsa, Üçüncü Dünya'daki çok ama çok erken yaşlardan itibaren -tıpkı ABD'de güneydeki plantasyonlarda bulunan kölelerin "ne gündüzümüz gündüz, ne gecemiz gece" demesine benzer şekilde- fiziksel açıdan tükenene kadar senenin neredeyse her günü çalışan on milyonlarca çocuğun durumunu bir düşünün... Bunlar bariz bir köleliğe oldukça benzer koşullardır... Buna kadınlara yönelik bariz cinsel tacizler ve diğerk pek çok aşağılamalar da dahildir. Bütün bunlar, şu an hepsinin tepesinde ABD emperyalizminin bulunduğu emperyalist sistemin dayandığı temellerdir."

"... Kölelik olmadan bugün bildiğimiz Amerika Birleşik Devletleri de olmazdı. Bu yalın ve temel bir hakikattir."

İdealist Tarih Anlayışı ve Problemleri Bir Felsefi Soruşturma Yöntemi

Arendt'in tarihsel olgulara yaklaşımı geçmişle bugün arasında anahtar nitelikte tutarlılıklar, benzerlikler ve istikrar bulabilmek üzerinedir. Materyalist tarih anlayışındaki zayıflık ve tarihte iktisadi unsurun rolünü hemen hiç hesaba katmaması bu benzerlikleri son kertede ancak güzel edebi metinlere dönüştürür. Oysa felsefenin en önemli sorumluluklarından biri doğru soruları sorabilmek,

fenomenlerin çelişkili yapılarını olduğu gibi ortaya koyabilmek ve bir adım ötesinde geleceğe yönelik doğru bir projeksiyon tutarak çözüm önerileri getirebilmektir. Arendt'in dönemindeki düşünce insanlarına nazaran özellikle Antik dönem, Roma ve Orta Çağın belirleyici düşünce biçimleri ve tarihsel dinamikleri üzerine daha yoğun bir kategorizasyon içinde olması tek başına yeterli olmuyor. Yöntemsel sınırlılıklar araştırma nesnesini temellendirmesinde ve çağımızın gerçek çelişkilerini doğru bir şekilde yansıtmada ve bunlara müdahale etmede -böyle bir derdi zaten bulunmamaktadır- Arendt'i geri çekiyor. Arendt'in, modern dönem devrimlerinin (Fransız Devrimi, 1917 Ekim Devrimi veya uluslaşma sürecindeki diğer devrimler) her ne kadar farklı siyasal talepleri ve toplumsal projeleri olsa da, temelde *gelenek*, *din*, *otorite* üçlüsü bağlamında düşünülebilecek çeşitli tarihsel eğilimleri kendi bünyelerinde barındırmaları ve bunları kurmaları noktasında önemli tarihsel benzerlikleri ve tutarlılıkları bulunduğu şeklindeki iddiası, aslında dünya tarihinin her ne kadar "ABD gibi pozitif istisnalar" olsa da "esasen Roma'dan bu yana yerinde saydığı" iddiasının da bir çeşit kuramsal temellendirilme girişimi olarak işlev görüyor. Arendt'e göre dini ideolojinin sarsıldığı, sekülerizmin öne çıktığı, otoritenin yitimine yönelen bir çağda filizlenen "totaliter karakterdeki" rejimleri anlamanın önemli ipuçlarından biri tam da bu "geçmişin uzun süren gölgesinin" anlaşılması.

Tüm bu tespitler totaliter olarak adlandırılan özel bir devlet tipi olan proletarya diktatörlüğü uygulamasını kilisenin –dinin aşkını şiddeti ile özdeşleştirmenin ve komünizmi bir dini ideolojiye benzeterak itibarsızlaştırmanın ve imkansızlaştırmanın da zeminini oluşturuyor. Arendt dahil pek çok liberal düşüncenin "ideolojilerin imkansızlığından" kastettikleri şey aslında bir başka ideolojinin, yani kapitalist-emperyalist sistemin egemen burjuva bireyci ideolojisinin sözde üstünlüğünün kabul edilmesidir. Bunu doğrudan dile getirmek yerine, meslekten gelen pek çok felsefecinin yaptığı gibi liberal düşünce tarihinin öne çıkan

hattını ve bu hattın çeşitli sokaklarını izleyerek gerçekleştirir. Bu konu Arendt'in özgürlük kavramına yaklaşımındaki zayıflığı görünce özellikle daha da belirginleşir.

Arendt'in Eylemdeki Özgürlüğü Üzerine

Hannah Arendt, öne sürdüğü tezlerinde Berlin'in negatif özgürlük anlayışına yakın gibi durmaktadır. Fakat Berlin'den birkaç yönde farklılık gösterir. Öncelikle, Arendt'te özgürlük meselesini tarihsel açıdan ne yönde değişimlerden geçtiğini gösterme kaygısı öne çıkar. Bu doğrultuda özgürlüğün "siyasetin dışında bir alan olarak" sıkıştırılması durumunu analiz ederek, özgürlüğü eylemde gösterme – davranışlarda sergileme yönü bulunan kamusal bir icra süreci içinde ele alır. Bu yönde bir siyasetle işleyecek bir toplum üzerine düşünmeye çalışır.

Arendt için özgürlük zaten siyasetin varlık nedenidir ve Antikitede özgürlük meselesi tamamen siyasi yaşamın, kamusal yaşamın içinde bir konudur. Bundan bağımsız felsefi açıdan yapılandırılmış bir özgürlük anlayışı Antikitede yoktur. Her ne kadar içsel bir irade, içsel bir ben olarak bazı belirtileri Platon ve Sokrates'in çalışmalarında kendini göstermiş olsa da, Arendt'e göre özgürlüğün bir iç irade meselesi, bir iç dünya meselesi haline dönüştürülmesi Pavlus ve Agustinus'un din değiştirme pratikleri ile gündeme gelmiş bir şeydir. Hristiyanlık ve sonrası modern dönem felsefi anlayışlarında da büyük oranda bir iç dünya meselesi olarak özgürlük anlayışı egemen olacaktır. Arendt, özgürlüğün tatbik edilemeyen ve dışarıdan anlaşılamayan bir düşünce alanı içinde kurulmasına karşı çekinceli yaklaşır. Bu yaklaşım tarihsel süreçte özgürlüğü beşeri, siyasal alandan uzaklaştırmış ve tıpkı ruh gibi, doğa gibi, akıl gibi felsefenin bir metafizik konusuna dönüştürmüştür. Arendt bu noktada "iç dünyaya hapsedilmiş" bu geleneksel ve yerleşik özgürlük anlayışının nasıl yeniden Antikitedeki gibi doğrudan "eylemde" gösterileceği bir zeminin imkanını arar. Kendi döneminde bunu

boğan faşizm uygulamalarını düşünür, ayrıca başta Sovyetler Birliği ve Çin Halk Cumhuriyeti olmak üzere “totaliter” olarak tanımlanan rejimlerin ağırlığı ile yüzleşir. Kapitalist dünya bir kez daha kötünün iyisi olarak parlatılmaya hazır durumdadır.

Arendt’in özgürlük anlayışını kavramayı kolaylaştıracak kritik referans, liberalizmin kurucu teorisyenlerinden John S. Mill’dir. Mill’de özgürlük kavramının tarihsel bir anlamı bulunmaktadır. Mill’e göre tarih temel olarak özgürlük için mücadelelerin tarihidir. Bu noktada, Mill için esas meselenin siyasi iktidarın bireyin özgürlüklerine nereye kadar -hangi sınır durumuna kadar- müdahale edebileceği olduğu söylenebilir. Bireyin özgürlüklerine yönelik şüphesiz yalnızca siyasi iktidarın baskısı bulunmaz. Toplumların gelenekleri ve din gibi gücünü bir aşkın güçten ve sorgusuz sualsiz yerine getirilmesi zorunlu olan ödevlerden alan kutsal bakış açıları da bireyin özgürlükleri üzerinde bir tehdit oluşturmaktadır. İçinde otoritenin bulunduğu bir süreç neyin doğru neyin yanlış olduğunu bireyin adına birey yerine karar vermekte ve her tür farklı düşünceye veya sistemli bir muhalefete de yaşam hakkı tanımamaktadır. Bir bakıma bireyin rasyonelliğinin gelişimi ile toplumdaki yerleşik gelenekler arasındaki bitmez bir gerilim durumu bireyin özgürlüklerine yönelik her zaman bir kısıtlama, müdahale etme riskini de içermektedir. Mill bu noktada siyasi otoritenin baskısına nazaran, toplumun baskısının yer yer çok daha belirleyici ve kuvvetli olabileceğini düşünür. Mill, bireyin vicdani özgürlüğü, inanç özgürlüğü, estetik seçimleri, toplanma özgürlüğü, konuşma özgürlüğü, beğeni özgürlüğü, istediğini yapma ve istediğini olma gibi özgürlüklerine ne siyasal iktidarın ne de geleneklere veya dine dayalı toplumsal baskının karışmaması gerektiğini belirtir. Mill buradaki müdahale edilebilecek sınırı “ancak başkasının özgürlüklerine veya doğrudan başkasına zarar verilmesi” olarak belirler. Mill’de müdahale edilmemesi gereken ve bireyin özgürlüğünün sınırları olarak belirttiği bu alan, bireyin bir nevi özel alanıdır.

Arendt'e göre, tıpkı Milli gibi mesele kişinin spontanlığının ve muhalefet etme özgürlüğünün ezilmesi, iradenin kötürümleştirilmesidir. Arendt her şeyin çeşitli yasalar ve zorunluluklar şeklinde işlediği bir bağlamın kişinin kendiliğindenliğini engelleyecek olmasına karşı çekinceyle yaklaşır. Nereye baksa çeşitli zorunluluklar gören Arendt, tıpkı diğer burjuva düşünce insanları gibi bireyin özgürlüğünü koruyayım derken idealizme kayar ve zayıf ve spekülatif bir özgürlük modeli ortaya koyar. Arendt zorunluluklar ve özgürlükler meselesini tamamen yanlış anlamıştır.

Bob Avakian, *Devrim Yapmak ve İnsanlığı Kurtarmak*[8] isimli çalışmasında zorunluluk ve özgürlük ilişkisine yönelik diyalektik materyalist bir kavrayışla objektif realiteye tekabül eden açıklama gücü oldukça yüksek dikkat çekici bir tanımlama yapar:

“Bir toplumda insanlar, “ideal bir görüş” nedeniyle bir araya gelmezler; karşı karşıya kaldıkları zorunluluklarla başa çıkabilmek için bir araya gelirler. O zorunluluğu öyle ya da böyle dönüştürürler ve böyle yaparak da yeni bir zorunluluk meydana getirirler. Daha önce de işaret edildiği gibi, genellikle buna eşlik eden de öngörülmemiş sonuçlardır: insanlar onları doğrudan doğruya etkileyenlerin üstesinden gelmek için bir şeyler yaparlar ve böylece de taraflarınca öngörülmemiş ya da amaçlanmamış sonuç ve neticelere yol açan bir süreci harekete geçirmiş olurlar.”

Bob Avakian'ın bu önemli açıklaması Marx'ın temel çalışmalarından biri olan *Ekonomi Politiğin Eleştirisine Katkı*'nın önsözünde belirtmiş olduğu toplumların ancak verili koşullar içinde çeşitli zorunlulukların kavranması ve bunların dönüştürülmesi doğrultusunda atılımlarını yapacağı materyalist tespitinin daha da geliştirilmesini içerir. Yalnızca zorunlulukların kavranması değil, yeni zorunlulukların da gündeme gelmesinin ve bunlarla cebelleşilmek durumunda bulunulacağı vurgulanır. Ayrıca bütün bu değiştirme süreci mekanik bir şekilde zorunluluktan özgürlüğe geçişi sağlamaz.

Her bir momentte yeni çelişkiler, zorunlulukların yanında tesadüfün rolü, bilimsel şekilde analiz edilmesi gereken yeni belirsizlikler bulunur. Friedrich Engels'in zorunluluk ve raslantının dinamik rolüne ilişkin aşağıdaki açıklamaları da bu bağlamda düşünölmelidir:

"...sayısız bireysel irade ve eylemlerin çatışmaları tarihsel alanda, bilinçsiz doğa alanında hüküm sürmekte olana tıpatıp benzer bir durum yaratır. Eylemlerin erekları istenmiş ereklardır, ama bu eylemleri gerçekten izleyen sonuçlar istenen sonuçlar değillerdir, ya da başlangıçta gene de güdülen amaca uyar gibi görönseler de, sonunda istenmiş olanlardan bambaşka sonuçlara varırlar. Böyle tarihsel olaylar da, aynı şekilde büyük çapta raslantıların hükmü altında görönrler."[9]

Bütün bu unsurların insanların düşünce ve eylemlerine sınırlılıklar getirerek insanların ufuklarını daraltan her tür eşitsizlik ve baskı ilişkisi karşısında devamlı olarak dönüştürölmesi ve belirli bir hedef doğrultusunda doğru şekilde yönetilmesi gerekir. Bu yönüyle zorunlulukların özgürlükler doğrultusunda doğru şekilde tanınması ve dönüştürölmesi kritik önemdedir.

Yine aynı çalışmada[10] Avakian şu önemli tespitte bulunur:

"İnsanoğlunun komünizmle birlikte doğayla ve birbirleriyle bilinçli bir biçimde, önceki herhangi bir zamandan çok daha nitelikli bir etkileşimde olacağı; ancak yine de zorunluluklar ve zorunlulukların dönüşümüleriyle uğraşıyor olacakları doğrudur. Her zaman, Marx'ın tek tek saydığı, toplumun temelleri ve itici çelişkileri hakkındaki temel prensiple uğraşıyor olacaksınız. Komünist toplumda ne kadar ilerlerseniz ilerleyin, hala, kendini size 'harici' olarak sunan bir zorunlulukla uğraşıyor olacaksınız ve ona göre harekete geçmek ve onu dönüştürmek için mücadele vermek zorundasınız – ve böylelikle, yeni bir zorunluluğı ortaya çıkarmış olacaksınız. Üretici güçler ve üretim ilişkileri ve altyapı ile üstyapı

arasındaki ayrılıklar, hala toplumu tanımlayan ve harekete geçiren şeyler olacaktır. Ve bunun, giderek bilinçli bir biçimde daha fazla kavranması, ancak bu anlamda mutlak bir özgürlüğe hiçbir zaman yaklaşılmaması gibi bir mesele olacaktır."

Böylesi bir tespit şüphesiz Arendt için kabul edilecek türden bir şey değildir. Maddi yaşamın gerçek çelişkilerinden ve üretim biçiminin dinamiklerinden itina ile uzak duran Arendt, radikal görünümlü liberal spekülasyonla kendini sınırlamaktadır. Arendt tüm bu zorunluluk – özgürlük ilişkisini, liberal ekolde öne çıkan egemen yaklaşım doğrultusunda hatalı bir şekilde ele alır. Hiçbir zorunluluk görmek istemeyen Arendt için özgürlük yalnızca eyleme sıkıştırılmış, önceden belirlenmemiş bir faaliyetten öte bir şey değildir. Bu noktada insanı ve olayı yeni başlangıçlar yapmaya, bu zorunluluk işleyişlerini kesintiye uğratmaya muktedir olarak görür ve özellikle tekil bir olayın önceden tahmin edilemez ihtimaller doğuran mucizevi potansiyelini yüceltir. Arendt'e göre ancak eylemde gösterilebilecek özgürlük, bu eylemin açığa çıkmasına ve diğerlerine ulaşmasına olanak tanıyacak şekilde bir siyaset ile mümkündür. İzlenecek siyaset doğrudan bunun altyapısını ve gelişimini sağlayacak şekilde örgütlenmiş bir toplumsal çerçeveyi gerektirmektedir. Fakat Arendt'in böylesi bir siyasetten pek de umudu yoktur. Her şeye fazlasıyla burnunu sokan siyaset devamlı yeni müdahaleler ve zorunluluklar üreterek insanların özgürlüğünü kötürümleştirmektedir.

Arendt, bireyin özgürlüğü meselesinde liberal düşüncenin ufkunu hiçbir zaman aşamamıştır. Arendt belirli bir sınıfın sözcüsüdür ve belirli bir sınıfın dünya görüşü doğrultusunda tarihe yaklaşmaktadır. Ve ortaya koyduğu çözüm önerisi de son derece sınırlıdır ve esasen objektif realiteye tekabül etmez. Bu aşamada bir kez daha ana hatları ile özetlemek gerekirse; Mill'in kişinin seçimlerine, estetik beğenilerine, inançlarına, vicdanına karıştılamayacağını, uygarlıkla birlikte

bireyin toplumun baskısıyla karşı karşıya kaldığını belirttiği, Arendt'te siyasal erk biçimleri ile somutlaşan mesela totaliter sistemlerin kişinin spontanlığını yok ettiği, otoritenin aşkından kaynaklanan ilke ve ödevler ile toplumu belirlediği şeklinde tehlikeleri vurgulanan, kamusal alanda başkaları ile eylemle gösterilebilecek özgürlüğü siyasetin dışındaki bir alana hapsettiği şeklinde ele alınan, Berlin'de hiçkimsenin manipüle edemeyeceği kişinin olmak ve yapmak istediğini yapabildiği bir küre şeklinde tasarlanan negatif özgürlük alanı, en temelde bireyin özgürlüğünün çerçevesini ve bir gelenek veya dini, siyasal erk veya toplumsal olarak bir müdahalenin sınırlarının ne olacağı meselesi çerçevesinde özgürlük konusu ele alınmaktadır. Özgürlüğe yönelik bu yaklaşımlar, en temelde toplum ve siyasi erk karşısında bireyin özgürlüğünün alanını ve içeriğini belirlemeye yöneliktir. Ancak bu alan kolay kolay belirlenemez veya objektif realiteye tekabül etmez. Arendt bir türlü doğru olarak kavrayamadığı zorunlulukların ve tarihsel işleyişin hatalı bir algı yaratan bozucu etkisinden dert yanar ve belirttiğimiz gibi bu düğümü çözecek gizemli formülü açıklar: Kendini eylemde gösterecek, otomatik gidişatı sekteye uğratacak soyut bir "beklenmedik olay". Arendt'e göre, tarihin taşlaşması ve bunun çok uzun dönemleri kapsamı, böylesi bir çerçeve içinde özgür olarak kabul edilecek zamanların da aslında çok kısa evreler olduğu düşüncesini kuvvetlendirmiştir. Ancak yine de, özgürlük yetisi açısından, yani saf belirlenmemiş bir başlangıç açısından bu taşlaşma dönemleri imkansız dönemler değildir. Buradaki problem siyasal yaşamın taşlaşması ve siyasetin otomatik süreçlere müdahale kabiliyetinin kalmamasıdır. Böylesi durumlarda özgürlük, gizli olan iç dünyadan çıkarak, eylem ile kendini görünür kılarak dünyevi bir zemin oluşturarak kendini gösterebilir.

Arendt'in Ölümcül Eşitlikleri Üzerine

Arendt siyasetin otomatik süreçlere müdahale kabiliyetinin kalmamasından bahsederken bir kez daha otoriter ve totaliter

olarak tanımladığı devlet modellerini hedefine koymaktadır. Arendt'in burada yaptığı ölümcül hatalardan biri faşizm temelinde yapılanan bir devlet biçimi ile komünist bir toplum doğrultusunda örgütlenmiş sosyalist bir devlet biçimini aynı potada eritme çabasıdır. Arendt'e göre bu modellerde halkın özgürlüğünü eylemde gösterebilmesi zaten a priori olarak olanaksızdır. Önceden de bahsettiğimiz gibi, Arendt'e göre tüm bir modelin yapılanması bunun koşulunu ve araçlarını yok etmiştir.

Tarihsel açıdan birbirinin tamamen zıttı olan bu toplumsal projeleri, yine hatalı bir şekilde cansız ve sabitlenmiş bir şekilde ele alınan "zorunluluk – özgürlük ikiliği" içinde kurmak için ya bariz bir siyasi körlüğün, teorik yetersizliğin bulunması gerekir veya açık bir art niyet, kasıtlı bir girişimin söz konusu olması gerekir. Yazımızın başında da belirttiğimiz gibi ikinci kısmı bu tartışmanın çerçevesinin dışında ayrı bir incelemeyi haketmektedir. Ancak ilk unsuru besleyen düşünce biçimi ve kuramsal zayıflıklar, Arendt'in ölümcül eşitliğinin ve bunun düşünce dünyasında yarattığı ağır tahribatın yine de özürü olamaz.

Arendt insanları devamlı aşağıya çeken, her tür eşitsizliği devamlı olarak üreten ve insanların sınıflara ve bu sınıfsal ilişkilere tekabül eden fikirlere hapseden kapitalist-empyralist sistemin en baskıcı ve topluma karşı açık bir şiddet biçimi şeklinde yapılandığı "faşizm modelini" bütün baskı ve sömürü ilişkilerinin ortadan kaldırılması doğrultusunda toplumu örgütleyen, mülkiyet ilişkilerini radikal bir şekilde dönüştüren, ezen ve ezilen diye bir ayrımın ortadan kalkacağı ve insanların potansiyellerini özgürce açığa çıkarabileceği yaratıcı ve canlı bir "sosyalizm modeli" ile özdeşleştirerek bariz bir şekilde suç işlemektedir. Burada önemli bir noktanın altının çizilmesi gerekiyor. Bilinçli bir siyasi körlüğü tercih eden Arendt'in 1950'lerin ikinci yarısıyla birlikte Sovyetler Birliği'nde bu hedeflerden uzaklaşılması konusunda veya Çin Devrimi ile bu

hedeflerin yeniden gündeme gelmesi, canlandırılması ve milyonların yeni bir dünya için seferber edilmesi noktalarında üç maymunu oynaması durumu oldukça barizdir. Dolayısıyla her dönemi açıklayan bir problem çözücü anahtar kavram olarak "totalitarizme" sarılması, aslında Arendt gibi kişilerin tembelliğini ve insanlığa sunabilecekleri noktasındaki özensizliğini göstermektedir. Böylesi bir tembellik durumu, özellikle kendi modellerinin veya kavramsallaştırmalarının arkasında durmaya çalışan burjuva felsefe ekolü içerisinde ve akademik çevrelerde son derece yaygındır ve bu kesimlerin etkisinde olan kişileri de devamlı olarak hatalı bir dikotomi içine sokmakta, düşünceye ket vurmakta ve insanları geriye çekmektedir. Radikal derecede farklı bir toplum ihtimali ve bu toplumun doğru ve bilimsel bir şekilde örgütlenmesine yönelik tasavvur gündemden düşürülünce, mümkün olan tek toplumsal örgütlenme modeli olarak imlenen mevcut kapitalist-emperyalist sistemin son derece gerçek çelişkileri karşısında belirgin bir çözümsüzlük durumu ve kayıtsızlık kendini gösterir.

Bob Avakian, *Demokrasi: Neden Daha İyisini Yapamayalım ki?* [11] isimli çalışmasında Arendt başta olmak üzere anti-totaliter teorisyenlerin yöntemsel açıdan temel problemini şu şekilde açıklar:

"Bu bir Procrustes duruşu ve metadolojisi: teoriye uymayan her şey, dünya tarihinde varsayımlarına uymayan ve onu teyit etmeyen her olay, uygun hale gelmesi için bükülüp bozulur. Bu teorisyenler bu konuda, yazılarında betimledikleri totaliterler kadar fanatiktirler."

Avakian bu fanatikçe yaklaşımın yaşamın gerçek çelişkilerinin doğru bir şekilde ele alınmasını nasıl kısıtlayıp bozduğuna değinir ve okların esas olarak Sovyetler Birliği üzerinden sosyalizme çevrili olduğunun altını çizer:

"...gerçekte bu tahlilin hedefi Sovyetler Birliği (ve onun bloğuydu), zira Nazi Almanyası artık mevcut değildi, - yenilgiye uğratılmış ve Almanya'nın batısında demokrasi olarak

yeniden doğmuştu. İşte bu ışık altında bakıldığında, Arendt'in totalitarizmi genel olarak tiran veya despotik diktatörlükler olarak tanımladığı öteki rejimlerden katı bir şekilde ayırma ısrarındaki mana anlaşılabilir."

Yine Avakian'ın çarpıcı bir şekilde dikkat çektiği bir diğer nokta Arendt'in İtalyan faşizmini hiçbir zaman tam anlamıyla totaliter olmadığını vurgulamasıdır.[12] Yerli halkları katleden ve kölecilik üzerine kurulu bir devlet olan ABD'ye şiddet içermeyen bir kuruluş atfeden birinin böylesi analizleri şaşırtıcı değildir. Arendt yer yer bir kötülük bohçası olarak belirsiz şekilde kullandığı totalitarizm kavramının kusursuz öznesini bazı durumlarda açıkça belli eder. Arendt'e göre yaşadığı dönemde "belirlenmiş totalitarizm" tanımının en çok hakkını veren ülke, toplama kampları ve tahakkümü ile Sovyetler Birliği'dir. Hatta Stalin ile Hitler arasında farklar olsa dahi, aslında bu modeller ve liderler birbirlerine karşı dayanılmaz bir arzu beslemektedirler ve birbirlerinin işini kolaylaştıran politikalar izlemektedirler, bütün yaşananlar aslında gizli bir totaliter ittifaktır vb.[13]

Sonuç Yerine

Arendt'in burjuva liberal düşünce çevreleri kadar sosyalist, anarşist, vb. çevrelerde de hatırı sayılır bir etkisi bulunmaktadır. Adeta farklı sınıf ve programların ortak kullanımına sunulmuş kavramların üreticisi konumundadır. Öte yandan, komünist devrim iddiasındaki geleneksel çevreler bu ortak kullanıma sunulmuş kavramların analizine ve bunların üreticisine yeterince ilgi göstermemişlerdir. Çoğunluk Arendt'te kestirme bir yoldan proletarya diktatörlüğü, devrimci önderlik ve Sovyetler Birliği düşmanlığından öte bir şey görememişlerdir ve tartışmayı burada sonlandırmışlardır. Objektif olarak son tahlilde böyle bir durum olmakla birlikte, Arendt'in komünizm düşmanlığının sistemli bir mantığı bulunmaktadır. Bu mantığın dikkatli şekilde incelenmesi ve teorik olarak çürütülmesi gerekir. Bu makalede Hannah

Arendt'in siyaset felsefesi çalışmaları içinde yer alan otoriterlik, totalitarizm, tiranlık, özgürlük gibi kavramların kuramsal açıdan nasıl yapılandırıldığı ana hatları ile gösterilmeye çalışılmış ve bu mantığın sınırlılıkları ve problemleri sonuçları vurgulanmıştır.

Arendt, tarihsel olaylardan beslenerek inşa ettiği kavramlarla bir çeşit denklikler ve özdeşlikler dünyası kurgulamış ve kendini her seferinde yeniden üreten veya "geçmişin gölgesinde" kalmaktan kaçamayan böylesi bir bağlam içinde *insanlığın pek de yeni bir şey yapamayacağını* ve *gerçek bir özgürlüğe kavuşamayacağını* vurgulamaya çalışmıştır. İnsanlığın her şeyin yasalarla, zorunluluklarla adeta otomatik bir pilota bağlanmış şekilde işleyen bir işleyiş içinde özgürleşmesini mümkün görmeyen Arendt, Kant'ın özgür irade ve akla uygun seçimleri ile zorunluluklara meydan okuması gereken öznesini ödev ve akıldan kurtarmaya çalışmış, buna Lock'tan Berlin'e uzanan liberal düşünce çerçevesinde betimlenen bireysel hak ve özgürlükler çerçevesini yedirerek buradan kısıtlı ve soyut bir özgürlük tanımı ve özgürlük siyaseti üretmeye çalışmıştır. Nihayetinde, her tür zorunluluktan kaçmaya çalışırken eylemde gösterilecek türden bir özgürlüğü aramaya kalkan Arendt, soluğu zorlama özdeşliklerden kurulu metafizik bir dünya tarihinde alacaktır.

Öte yandan, Arendt çalışması boyunca eşitsizliklerden dert yankmakta ve modellemelerinde bu eşitsizliklerin derinleştirilmesinin devamlı altını çizmektedir. Oysa ki Arendt'in esas derdi hiçbir zaman gerçek bir eşitlik meselesi olmamıştır. Özellikle tarihsel koşullardan kaynaklı bir eşitsizliğin çözümü noktasında koşulların dönüştürülmesine yönelik her tür müdahaleden (ve bu müdahalenin araçlarından, en genel ifadesi ile eğitim, planlama, vb. fakat en yoğun ifadesi ile kökten çözümler sunan devrimlerden) son derece rahatsızdır kendisi. Arendt'in yere göğe sığdıramadığı eşitliği, özünde toplumda hangi sınıfın egemen olacağından kopartılmış bir "haklarda" eşitliktir. Bu haklar esas olarak

özel mülkiyetin korunmasına dayanan burjuva demokratik idealin gerici özünden öte değildir. Arendt çalışmasının bütününde burjuva demokratik bir dünyanın özlemleri ile insanlığa seslenmektedir, ironik bir şekilde her tür “toplama kampını” eleştiren kendisi insanlığı bu dar çerçevenin, burjuva dünyasının toplama kampı içine hapsedebilmenin “demokratik” yollarını aramaktadır.

Belirtilmesi gereken bir diğer nokta ise Arendt’in soyutlama yöntemidir. Arendt’in felsefi soruşturma yöntemi ve tarihe yaklaşımı eklektik nitelikte bir idealizmdir. Yani hareket halinde maddenin çelişkilerinin verili bir bağlamda açığa çıkarılması ve bunların gerçek bağıntılarının ve potansiyellerinin analiz edilmesi şeklinde değildir. Soyutlamalarını bu şekilde yapmaz, çünkü Arendt’i toplumların dönüşümünü sağlayan gerçek dinamikler ilgilendirmemektedir. Bu açıdan sunabildiği modellemeler, eksik ve bozulmuş içeriklerle yüklü çeşitli kavramların zorlama özdeşliklerine veya dikotomilere dayanır. Arendt, diyalektik materyalist bir yöntemden -ve genel olarak bilimsel yöntem ve yaklaşımdan- uzak bir şekilde fenomenlere yaklaşmanın sonucunda, açıklama gücü zayıf genellemelerin, geçiştirmelerin ve spekülasyonların ötesine geçememiştir. Bununla birlikte, açık bir antikomünizmin yavan bir örneği ve sıkıcı bir ideologu olarak düşünce tarihindeki yerini almıştır.

Referanslar:

[1] Arendt, H., 2017. *Geçmişle gelecek arasında. Seçme eserler-2*. B. S. Şener, O. E. Kara (Çev.), 6. Baskı. İstanbul: İletişim Yayınları.

[2] Üstte age, ss. 136-137

[3] Age, ss. 141-142

[4] Arendt için “kendiliğindenlik” yani hiçbir yapılandırma tarafından manipüle edilmemiş spontanlık insan özgürlüğünün bir ifadesidir ve totaliter rejimler

kurdukları kitle denetim mekanizmaları ile bunu ortadan kaldırma gayretindedirler. Bu doğrultuda eğitim alanı da dahil olmak üzere her tür iletişim kaynağını ideolojik araç olarak görürler ve kişilerde ideolojinin hedefleri doğrultusunda istendik bilinç durumu ve rıza yaratılmasına büyük önem verirler. Bkz: Arendt, H., Geçmişle Gelecek Arasında – Seçme Eserler 2, s. 142.

[5] Arendt, ss. 148-150.

[6] Arendt, s. 164

[7] Avakian, B., 2008. *Komünizm ve Jeffersoncu Demokrasi*. RCP Publications. Ayrıca revcom.us web sitesinde mevcut.

[8] Avakian, B., 2019. *Devrim Yapmak ve İnsanlığı Kurtarmak*. S.Sezer & S. Öz (Çev.). İstanbul: El Yayınları

[9] Engels, F., 2011. *Ludwig Feuerbach ve Klasik Alman Felsefesinin Sonu*. S. Belli (Çev.), 5. Basım. Ankara: Sol Yayınları

[10] Avakian, B., *Devrim Yapmak ve İnsanlığı Kurtarmak*, 2019

[11] Avakian, B., 2016. *Demokrasi: Neden Daha İyisini Yapamayalım ki?*. S. Sezer (Çev.), İstanbul: El Yayınları. ss. 258-259

[12] Avakian, B., *Demokrasi: Neden Daha İyisini Yapamayalım ki?*, s.259

[13] Örnekler uzatılabilir. Bütün bunlar yukarıda önemli alıntılarına yer verdiğimiz Bob Avakian'ın *Demokrasi: Neden Daha İyisini Yapamayalım ki?* çalışması içinde kapsamlı şekilde yer almaktadır. Arendt'in *Totalitarizmin Kökenleri* başlıklı çalışmasının yöntemsel ve siyasi yaklaşıma yönelik problemlerini ortaya koyan bu çalışma burjuva demokrasisine hapsedilmiş bir dünyayı doğru yorumlayabilmek açısından ufuk açıcı bir çalışmadır.